

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет/(ННІ) Економічний

ПОГОДЖЕНО

Декан
економічного факультету
(назва факультету (ННІ))

Андрій МУЗИЧЕНКО
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

— ” — 20__ р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
обліку та оподаткування
(назва кафедри)

Володимир ЛИТВИНЕНКО
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

— ” — 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему **Облік і внутрішній контроль розрахунків з підрядниками**

Спеціальність 071 Облік і оподаткування
(код і найменування)

Освітня програма Облік і аудит
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми

к.е.н., доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Тамара ГУРЕНКО
(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

д.е.н., професор
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Любов ГУЦАЛЕНКО
(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Виконав

_____ (підпис)

Вадим ЛАРІН
(ім'я ПРІЗВИЩЕ здобувача)

КИЇВ – 2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет (ННІ) Економічний

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
обліку та оподаткування _____

к.е.н., доцент _____ Володимир ЛІТВИНЕНКО
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)
— ” _____ 20 _____ року

З А В Д А Н Н Я

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧУ

Ларіну Вадиму Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

(код і найменування)

Освітня програма Облік і аудит

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи Облік і внутрішній контроль розрахунків з підрядниками

затверджена наказом від 16 жовтня 2024 року № 1856 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 15.11.2025

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи звітність досліджуваного підприємства

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні засади обліково-контрольного забезпечення розрахунків з підрядниками в управлінні підприємством;
2. Організація і методика обліку розрахунків з підрядниками;
3. Внутрішній контроль в управлінні розрахунків з підрядниками

Перелік графічного матеріалу (за потреби) таблиці, рисунки

Дата видачі завдання «26» жовтня 2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Любова ГУЦАЛЕНКО
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

_____ Вадим ЛАРІН
(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР» за темою «Облік і внутрішній контроль розрахунків з підрядниками»

В магістерській кваліфікаційній роботі розкривається науковий підхід щодо теоретико-прикладних засад організації та методики обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з підрядниками, наведена класифікація заборгованості підприємства з використанням визначених класифікаційних ознак.

На практичних матеріалах ТОВ «ІБК «Центробуд» викладена методика та організація обліку та контролю розрахунків з підрядниками.

У вступі обґрунтовано актуальність питань, які досліджуються в роботі, визначено об'єкт дослідження та завдання даної роботи.

Наведено організаційно-економічну характеристику діяльності об'єкту дослідження, розглянуто види розрахунків з підрядниками, їх відображення в системі бухгалтерського обліку: їх сутність, принципи та значення; наведені загальні положення про підряд, що визначені ЦКУ, та які поширюються на всі види підрядних договорів.

В роботі узагальнено інформацію щодо відображення розрахунків з підрядниками у фінансовій звітності підприємства в умовах цифровізації.

Значне місце в роботі відведено організаційним аспектам та методичним засадам контролю розрахунків з підрядниками та шляхам його удосконалення.

У висновках магістерської кваліфікаційної роботи узагальнено отримані результати дослідження, наведено рекомендації щодо удосконалення методики та організації обліку і проведення внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками а саме:

систематичне здійснення контролю за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, так як це призводить до неплатоспроможності підприємства;

контроль оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків щодо простроченої заборгованості, та розширення системи авансових платежів;

організація робіт з договорами підряду таким чином, щоб мати можливість в картці клієнта зазначати умови оплати (передоплата або післяплата), та контролювати надходження коштів відповідно до умов договору підряду.

Ключові слова: методика обліку, організація обліку, розрахунки з підрядниками, внутрішній контроль, звітність.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПІДРЯДНИКАМИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ		6
1.1	Розрахунки з підрядниками – об’єкт обліку та внутрішнього контролю	6
1.2	Місце розрахункових операцій з підрядниками в управлінні підприємством	11
1.3	Міжнародні стандарти обліку та звітності в обліково-контрольному забезпеченні управління розрахунків з підрядниками	17
Висновки до розділу 1		25
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДРЯДНИКАМИ		27
2.1	Організаційно – економічна характеристика підприємства	27
2.2	Облікова політика відображення операцій за розрахунками з підрядниками	37
2.3	Методика обліку розрахунків підрядниками та напрями її удосконалення	41
2.4	Відображення розрахунків з підрядниками у фінансовій звітності підприємства в умовах цифровізації	49
Висновки до розділу 2		54
РОЗДІЛ 3. ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ РОЗРАХУНКАМИ З ПІДРЯДНИКАМИ		57
3.1	Методичні прийоми внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками	57
3.2	Організація внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками	59
3.3	Методика внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками	62
3.4	Узагальнення результатів внутрішнього контролю для прийняття управлінських рішень	70
Висновки до розділу 3		75
ВИСНОВКИ		77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		81
ДОДАТКИ		88

ВСТУП

Актуальність теми. В процесі господарської діяльності підприємства вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання щодо виконання робіт чи надання послуг із метою забезпечення їх безпервного функціонування. Основними наслідками проведення господарських операцій є виникнення зобов'язань, що призводить до появи кредиторської заборгованості, у тому числі перед підрядниками.

Негативні явища у вітчизняній економіці (зокрема, її тінізація) значно погіршують розрахункову дисципліну суб'єктів господарювання та створюють проблеми платежів. У таких умовах господарювання на перший план підприємства висувають задоволення власних потреб і порушують виконання фінансових зобов'язань перед партнерами. Такі явища негативно відображаються на розвитку економіки України та потребують пошуку шляхів для їх усунення.

Аналіз досліджень і публікацій по темі роботи. Проблеми обліку та контролю розрахунків з підрядниками, а також їх правдивого відображення у фінансовій та податковій звітності висвітлено у працях багатьох науковців не тільки з облікової, а і з правової точок зору.

Так, проблемам методики обліку і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками присвячені роботи М.Т. Шендригоренко [67] та І.О. Коблянської [11].

Питанням бухгалтерського обліку розрахунків з підрядниками приділяють увагу О.В. Побережець [36] та О.В. Маркус [17]. Стан та перспективи розвитку контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджують Я.І. Мулик [21] та К.М. Нікітчук [22].

Однак, деякі питання щодо організаційно-методичних аспектів обліку і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками потребують ретельного дослідження, так як чимало наукових напрацювань недостатньо трактують сутність розрахунків з підрядниками, заборгованості та зобов'язань, які виникають при таких розрахунках, їх методику обліку та внутрішньогосподарського контролю.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є науково-теоретичне обґрунтування та розробка рекомендацій з удосконалення обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з підрядниками для формування в бухгалтерському обліку інформації щодо невиконання договорів та своєчасних розрахунків з підрядниками.

Виходячи з поставленої мети, завданнями даної роботи є:

- характеристика розрахунків з підрядниками як об'єкту обліку та внутрішнього контролю;
- висвітлення розрахункових операцій з підрядниками в управлінні підприємством ;
- використання Міжнародних стандартів обліку та звітності в обліково-контрольному забезпеченні управління розрахунків з підрядниками;
- організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження, та обґрунтування основних економічних показників діяльності;
- висвітлення методики та організації обліку зобов'язань за розрахунками з підрядниками;
- особливості відображення розрахунків з підрядниками у фінансовій звітності підприємства в умовах цифровізації ;
- висвітлення питань удосконалення обліку зобов'язань за розрахунками з підрядниками для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації величини зобов'язань;
- дослідження методичних прийомів контролю та розкриття методики та організації проведення контролю кредиторської заборгованості з підрядниками;
- обґрунтування оцінки ефективності системи обліку і внутрішнього контролю кредиторської заборгованості з підрядниками;
- узагальнення результатів контролю та їх вплив на прийняття управлінських рішень.

Об'єктом дослідження є науково-теоретичне обґрунтування і розробка рекомендацій з удосконалення обліку розрахунків з підрядниками для формування в бухгалтерському обліку інформації щодо договірних зобов'язань та своєчасних розрахунків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань організації та методики бухгалтерського обліку і проведення контролю розрахунків з підрядниками.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання. Для розкриття сутності та змісту категорій застосовувались методи теоретичного узагальнення – аналіз і синтез, індукція і дедукція, системний підхід, порівняння, аналогія, абстрагування.

Метод причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічний та метод групування використовувалися для виділення об'єктів і елементів договірної політики, удосконалення порядку розрахунку, обліку, оподаткування та відшкодування збитків в процесі виконання робіт; історичний і логічний методи – при дослідженні теоретичних аспектів категорій та виявлення факторів, що впливають на механізм виконання робіт підрядниками.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативні документи України з бухгалтерського обліку, контролю, матеріали науково-практичних конференцій, довідково-інформаційні видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з підрядниками.

Практичне значення результатів дослідження. Одержані результати спрямовані на підвищення рівня організації та ведення обліку розрахунків з підрядниками. Впровадження запропонованих рекомендацій дасть необхідний імпульс і сприятиме зростанню якості облікової інформації. Результати роботи можуть бути використані при веденні обліку та контролю підприємствами України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПІДРЯДНИКАМИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Розрахунки з підрядниками – об’єкт обліку та внутрішнього контролю

Розрахунки з підрядниками займають важливе місце в системі бухгалтерського обліку підприємства, оскільки відображають взаємовідносини з постачальниками послуг, робіт та матеріальних ресурсів. Вони формують значну частину кредиторської заборгованості, що безпосередньо впливає на фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність суб’єкта господарювання. В бухгалтерському обліку такі розрахунки здійснюються відповідно до договірних умов, актів виконаних робіт, рахунків фактур та первинних документів, які підтверджують факт надання послуг чи виконання робіт. Основою їх достовірного відображення є принцип нарахування, згідно з яким зобов’язання визнаються в момент їх виникнення, незалежно від часу фактичної оплати.

Як об’єкт внутрішнього контролю, розрахунки з підрядниками потребують системного підходу до перевірки правомірності господарських операцій, правильності оформлення документів, своєчасності оплати і відповідності умовам договорів. Метою контролю є запобігання фінансовим зловживанням, дублюванню оплати, помилкам у відображенні витрат і прихованим зобов’язанням. Ефективна система внутрішнього контролю передбачає розмежування повноважень між працівниками, автоматизацію облікових процедур, регулярне звіряння даних з підрядниками та аналітичний моніторинг динаміки заборгованості.

Таким чином, розрахунки з підрядниками є не лише елементом облікової системи, а й важливим інструментом фінансового управління. Їх належна організація та контроль забезпечують прозорість бухгалтерських процесів,

підвищують довіру інвесторів і сприяють зміцненню фінансової дисципліни підприємства.

Господарські розрахунки з підрядниками формують самостійний об'єкт бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, оскільки безпосередньо впливають на визнання зобов'язань, формування витрат і фінансового результату, а також дотримання договірної та податкової дисципліни. В правовому полі України підрядні відносини визначаються нормами Цивільного кодексу (глава 61) [63], де договір підряду трактується як зобов'язання підрядника виконати роботу на свій ризик із передаванням результату замовнику, а замовника – прийняти та оплатити цей результат; це задає первинні юридичні параметри для бухгалтерського визнання операцій та побудови процедур контролю як на стадії укладення договору, так і на етапах виконання робіт, приймання-передачі та остаточних розрахунків [63]. Одночасно загальні вимоги до організації обліку і первинної документації, на підставі якої відображаються підрядні операції, встановлює Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; він вимагає ведення обліку на підставі первинних документів, забезпечення повноти й своєчасності відображення господарських операцій, а також внутрішнього контролю як елемента системи управління [42]. Для суб'єктів, що працюють за національними стандартами, ключовими орієнтирами є НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [26], яке визначає критерії визнання та оцінки кредиторської заборгованості перед підрядниками, і НП(С)БО 16 «Витрати» [25], яке регулює визнання витрат відповідно принципу нарахування та відповідності доходам; в комплексі ці стандарти встановлюють момент і базу оцінки для відображення розрахунків з підрядниками в обліку. На синтетичному рівні інформація про такі розрахунки групується за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» Плану рахунків бухгалтерського обліку, з деталізацією на субрахунки 661-663, що забезпечує відображення зобов'язань за отримані роботи та послуги і контроль за їх погашенням; порядок застосування цього рахунку конкретизовано Інструкцією до Плану рахунків [9].

Специфіка документування розрахунків з підрядниками зумовлена договірною природою операцій: первинні документи повинні підтверджувати

зміст і обсяг виконаних робіт (акти приймання-передачі, довідки про вартість виконаних робіт проміжні акти тощо), наявність суттєвих умов (ціна, строки, якість), а також факт розрахунків. Вимоги до збереження та використання первинних документів в цілях оподаткування встановлює Податковий кодекс України, який прямо забороняє формувати показники звітності без належних підтверджувальних документів і визначає мінімальні строки зберігання [38].

Для підприємств, що готують звітність за МФЗС 15 «Дохід від договорів з клієнтами» до ідентифікації зобов'язань щодо виконання та визначення моменту визнання доходу/витрат за мірою виконання, що впливає на часові рамки визнання взаємних розрахунків і оцінку дебіторсько-кредиторської заборгованості [21].

В секторі публічних фінансів і для суб'єктів, що беруть участь в державних закупівлях, на стадії ініціювання та погодження договірних умов домінують процедури Закону «Про публічні закупівлі», які вимагають прозорості відбору підрядника, визначення критеріїв кваліфікації та змісту тендерної документації; це безпосередньо впливає на структуру первинних документів і подальших контрольних процедур [49]. Водночас вимоги Закону «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» опосередковано підсилюють значущість внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками, оскільки зменшення ризиків суттєвого викривлення, пов'язаних з неправильним визнанням або оцінкою зобов'язань, перевіряється зовнішнім аудитором за ризик-орієнтованим підходом [43].

Як об'єкт внутрішнього контролю, розрахунки з підрядниками охоплюють ланцюг бізнес-процесів від переддоговірної перевірки контрагентів до моніторингу виконання зобов'язань і своєчасності платежів, що вимагає інтеграції процедур превентивного, поточного та наступного контролю. Методологічною основою слугує рамка COSO Internal Control – Integrated Framework, яка структурує систему контролю на п'ять компонентів: контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольні заходи, інформація й комунікація, моніторинг; застосування цієї рамки дозволяє вибудувати контрольні точки для підрядних операцій, зокрема щодо авторизації договорів, розмежування повноважень,

верифікації обсягів робіт, незалежного погодження актів виконаних робіт, інвентаризації заборгованостей і аналітики прострочень.

Ризик-орієнтований підхід до контролю і аудиту таких розрахунків додатково конкретизується МСА 315 (переглянутий 219), який вимагає ідентифікації та оцінювання ризиків суттєвого викривлення з врахуванням ІТ-середовища, автоматизованих контролів і підходів до тестування; це релевантно для перевірок масових операцій з договорами підряду, де помилки у визнанні стадій готовності або прив'язці витрат до періодів створюють системні викривлення [20].

Організаційно-технологічна побудова обліку розрахунків з підрядниками має забезпечувати:

1. конкретну класифікацію заборгованості й відображення на рахунках 63, 631, 632, 633 з аналітикою за контрагентами, договорами, етапами робіт і строками;
2. синхронізацію модулів договорів, закупівель і бухгалтерії в обліковій системі для невідкладного формування первинних документів і погоджень;
3. контроль відповідності умов договору фактичним актам виконаних робіт/послуг і платіжним документом;
4. процедури звіряння розрахунків і підтвердження залишків;
5. інвентаризацію кредиторської заборгованості на звітні дати.

Регламентация цих процесів спирається на План рахунків та Інструкцію про його застосування, які визначають типові об'єкти обліку, кореспонденції та аналітичні розрізи, а також забезпечує єдність відображення операцій у фінансовій звітності [9].

Вибір моменту визнання та оцінки заборгованості перед підрядниками повинен узгоджуватись із стандартами: за НП(С)БО «Зобов'язання» визнається при виникненні поточного обов'язку, що приведе до вибуття ресурсів, а витрати – одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені або в періоді їх виникнення, якщо не існує прямого зв'язку з доходами; за МСФЗ 15 розрахунки можуть коригуватись на змінну винагороду, штрафні санкції, бонуси, знижки та значний фінансовий компонент, що вимагає розкриття і, відповідно, внутрішніх контрольних процедур для виправданості оцінок [47].

Для державного та муніципального секторів, де вибір підрядників проходить через конкурентні процедури, внутрішній контроль має забезпечити дотримання вимог прозорості й недискримінації, належну публікацію та збереження документів, а також контроль змін договорів; ці вимоги зумовлені безпосередньо Законом «Про публічні закупівлі» і повинні бути інтегровані в політики закупівель і контрольні списки бухгалтерії [49]. На рівні податкового комплаєнсу підприємство зобов'язане гарантувати повноту та цілісність первинної документації, коректне віднесення витрат і своєчасне відображення зобов'язань для цілей оподаткування і своєчасне відображення зобов'язань для цілей оподаткування; недотримання вимог статті 44 ПКУ щодо підтвердження даних обліку та строків зберігання документів створює регуляторні ризики і може підважувати достовірність фінансової звітності [39].

Роль зовнішнього аудиту в очікуванні ефективності внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками полягає в перевірці дизайну та функціонування ключових контролів і в тестуванні суттєвих операцій з врахуванням оцінених ризиків; законодавче тло цього процесу задає Закон про аудит фінансової звітності [43].

Нарешті, впровадження цифрових інструментів процесної аналітики й автоматизованих контрольних процедур за даними транзакцій підсилює надійність контролю та якість облікових оцінок, що підтверджується сучасними науковими й методичними напрацюваннями щодо тестування систем внутрішнього контролю в цифровому середовищі [35].

Серед типових проблем обліку та контролю розрахунків з підрядниками можна виділити: – несвоєчасне укладання або неякісне оформлення договорів, що ускладнює визнання зобов'язань; – відсутність аналітичного обліку з підрядниками (відсутність деталізації в договорах), що знижує контроль; – сумнівні підрядники чи невиконані роботи, але оплатою погашені зобов'язання – підвищений ризик збитків; – дублювання оплати або помилки в кореспонденції рахунків.

Проведені дослідження передбачають можливі шляхи удосконалення розрахунків з підрядниками:

- введення чіткого моделювання життєвого циклу договору: від укладення до виконання, акти, оплати;
- забезпечення аналітичного обліку за кожним підрядником і документом;
- інтеграція бюджету та фактичних даних в систему обліку та контролю;
- регулярний перегляд залишків заборгованості з підрядниками, аналіз причин виникнення заборгованості;
- навчання персоналу і чітке закріплення відповідальності за етапами обліку і контролю.

Розрахунки з підрядниками виступають критичною ланкою між господарською діяльністю підприємства та її фінансовим відображенням. Їх правильне регулювання на рівні обліку та внутрішнього контролю дозволяє забезпечити достовірність фінансової звітності, зменшити ризики, пов'язані з виконанням договорів і розрахунками, та підвищити фінансову стійкість підприємства. Враховуючи сучасні виклики, серед яких зростаюча потреба в прозорості, автоматизації та аналітиці, підприємства мають удосконалювати системи обліку та контролю розрахунків з підрядниками як частину загальної стратегії управління ризиками.

1.2 Місце розрахункових операцій з підрядниками в управлінні підприємством

Розрахункові операції з підрядниками становлять важливий елемент фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки через них реалізується механізм перетворення виробничих чи сервісних зобов'язань в грошові потоки та фінансові зобов'язання (кредиторська заборгованість). Так, відповідно до наукових досліджень, розрахунки – це система взаємовідносин між суб'єктами господарювання, що виникають в момент виконання юридично оформлених фінансових зобов'язань під час здійснення товарних і нетоварних операцій [34].

В системі управління підприємством операції з підрядниками виконують кілька ключових функцій.

По-перше, вони забезпечують ресурсне наповнення виробничого процесу – підприємство отримує роботи чи послуги підрядника, що створює основу для створення кінцевого продукту чи надання послуги.

По друге, виникає зобов'язання перед підрядниками, яке відображає частину короткострокової кредиторської заборгованості, а отже – впливає на платоспроможність підприємства та його фінансову стійкість. Дослідження визначають, що зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядниками становлять важливу частину кредиторської заборгованості [18].

З точки зору управління підприємством, операції з підрядниками мають бути інтегровані як в фінансовий, так і управлінський облік. Так, організація обліку розрахункових операцій передбачає запровадження заходів забезпечення своєчасності та повноти погашення зобов'язань, встановлення методів оцінки заборгованості, розробки форм первинних документів і класифікації заборгованості [34].

Крім того, управлінські рішення, що приймаються керівником підприємства, значною мірою залежать від інформації про розрахункові відносини з підрядниками: наявність, структура та динаміка заборгованості дозволяють оцінити ризики, пов'язані із затримкою виконання або оплати, визначити потребу в оборотному капіталі, а також скоригувати умови договорів чи платіжної дисципліни. Дослідження аналізу стану зобов'язань підприємства відносно розрахунків з підрядниками шляхом перевірки фінансової звітності підтверджують їх важливість для прийняття управлінських рішень [33].

В сучасній практиці управління підприємством операції з підрядниками варто розглядати не лише як господарську взаємодію, а й як об'єкт бухгалтерського і податкового обліку, а також як елемент облікової політики підприємства.

Розрахункові операції з підрядниками – це важливий елемент управління підприємством, який охоплює фінансові взаємовідносини між компанією та зовнішніми виконавцями робіт або постачальниками послуг. У контексті управління підприємством в Україні ці операції повинні враховувати законодавчі норми, бухгалтерський облік та ефективне управління грошовими потоками.

Основні етапами розрахункових операцій з підрядниками:

1. Укладання договору:

– визначення умов співпраці: обсяг робіт, строки виконання, вартість, форма та строки оплати;

– обов'язкові реквізити: ПН, ЄДРПОУ, реквізити сторін, банківські рахунки;

– включення умов про відповідальність, гарантії.

2. Облік авансів (якщо передбачено договором):

– аванси можуть відображатися на рахунку 371 (розрахунки за виданими авансами) або 631 (розрахунки з постачальниками та підрядниками);

3. Виконання робіт або надання послуг:

– підрядник надає акти виконаних робіт (форма КБ-2в КБ-3 в будівництві) або інші документи, що підтверджують виконання.

4. Облік в бухгалтерії:

– після отримання акту:

– Д-т 23,91,92,93 / К-т 631 – відображення вартості робіт;

– ПДВ: Д-т 641 / К-т 641;

5. Оплата за виконані роботи:

– на підставі рахунків фактур та актів;

– в бухгалтерії: Д-т 631 / К-т 311 (рахунок в банку);

6. Податковий облік:

– врахування витрат для оподаткування прибутку;

– відображення податкового кредиту з ПДВ;

7. Контроль та управління взаєморозрахунками:

– ведення аналітичного обліку по кожному підряднику;

– використання ERP/облікових систем (BAS ERP, 1С: Підприємство).

Для ефективного управління розрахунками з підрядниками необхідно вирішити наступні завдання:

– визначити економічну сутність і види розрахункових операцій з підрядниками;

– охарактеризувати нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку таких операцій;

– розглянути організацію обліку та контролю розрахункових операцій з підрядниками на підприємстві;

– визначити проблеми та напрями вдосконалення такими операціями.

Здійснюючи аналіз теоретичних засад, нормативно-правове забезпечення, організацію обліку та управління розрахунковими операціями з підрядниками на підприємстві з'ясовуємо їх економічну сутність та класифікацію (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація розрахункових операцій з підрядниками

Ознака	Сутність
за змістом	оплата робіт; послуг; авансування підрядника; завершення виконання робіт; прийом-передача; розрахунки за змінами обсягу робіт
за терміном	поточні, відстрочені, прострочені
за економічним характером	основна діяльність (підрядні роботи, будівництво, монтаж), допоміжна, інша
за контрагентом	внутрішні (групові підприємства) vs зовнішні; резиденти vs нерезиденти

Джерело: *Сформовано автором*

Своєчасні та правильні розрахунки дозволяють зменшувати кредиторську заборгованість, контролювати грошові потоки, підвищувати фінансову стійкість підприємства. Розглядаючи розрахункові операції з підрядниками в управлінні підприємством необхідно дослідити нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку.

Нормативна база розрахункових операцій включає закони, постанови, накази, інструкції, положення, методичні рекомендації з бухгалтерського обліку, звітності та оподаткування. Її призначення – забезпечити дотримання законодавства, достовірне відображення господарських операцій, правильне ведення обліку та складання фінансової звітності

Для забезпечення конкретного застосування нормативно-правових актів бухгалтер повинен чітко розуміти повноваження та функції органу, що видав відповідний документ, а також його юридичне призначення. Саме це знання дозволяє правильно використовувати положення законодавства під час ведення обліку та здійснення контролю господарських операцій.

В цьому контексті доцільно розглянути основні нормативно-правові акти, що регулюють порядок обліку та контролю розрахунків з підрядниками на підприємстві, їх правову силу та сферу застосування.

Правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні встановлені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [44]. Цей закон є ключовим нормативно-правовим актом, що визначає загальні принципи

організації облікової системи та порядок ведення бухгалтерського обліку на підприємствах.

Основним нормативним актом, що в плані методологічного забезпечення безпосередньо регулює порядок ведення обліку зобов'язань, є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [47]. У ньому визначено класифікацію зобов'язань, а також встановлено правила відображення кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств.

Важливим документом є Податковий кодекс України, який регламентує порядок відображення кредиторської заборгованості в податковому обліку. Зокрема, згідно з його положеннями, заборгованість, не погашена після закінчення строку позовної давності, для цілей оподаткування визнається безповоротною фінансовою допомогою і включається до складу доходів підприємства. Водночас сума, яка раніше була врахована у складі податкового кредиту з ПДВ, підлягає збільшенню податкових зобов'язань відповідно до вимог розділу V Податкового кодексу України.

В процесі відображення розрахункових операцій в системі бухгалтерського обліку підприємств використовують План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291.

Відповідно до чинних нормативно-правових актів у фінансовій звітності підприємства слід відображати лише підтвержені суми заборгованостей, що виникли в результаті розрахунків з підрядниками. З метою забезпечення достовірності даних, перед складанням річної фінансової звітності підприємство зобов'язане провести інвентаризацію таких заборгованостей. Порядок її здійснення визначено Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року № 879 (в редакції від 29.07.2022, z0779-22) [40]. Аналіз нормативно-правових актів щодо організації розрахунків з постачальниками і підрядниками та порядку їх відображення в обліку, дозволяє зробити висновок, що на сьогодні нормативно-законодавча база досить повно регулює вказані питання і в основному відповідає потребам підприємства. Управління ризиками передбачає наступні кроки: запровадження субрахунків другого порядку, відокремлення відстроченої/простроченої заборгованості; автоматизація обліку, інформаційні

системи (ERP-системи) для управління взаєморозрахунками; рекомендації: моніторинг термінів оплати, аналітичні звіти за підрядниками, внутрішній аудит.

В процесі дослідження даного питання виявлені такі проблеми як недостатня деталізація аналітичного обліку, недостатній контроль за строками оплати та ризики накопичення простроченої заборгованості.

Важливо визначити наступні напрями вдосконалення розрахунків з підрядниками:

- розробка внутрішньої політики взаєморозрахунків з підрядниками;
- створення аналітичних реєстрів та інформаційних панелей для контролю підрядників;
- використання автоматизованих систем обліку (ERP, модулі розрахунків) та інтеграція з фінансовим плануванням;
- перегляд договорів з підрядниками з метою оптимізації строків оплати та зменшення ризику прострочення.

При вирішенні даних проблем очікується такий ефект: зменшення кредиторської заборгованості, покращення ліквідності, підвищення прозорості взаєморозрахунків.

Розрахункові операції з підрядниками з невід'ємною частиною управління підприємством і повинні бути чітко нормативно регламентовані та ефективно організовані. Правильна організація обліку, контролю та аналітики таких операцій сприяє фінансовій стабільності підприємства. Вдосконалення системи обліку та управління розрахунками з підрядниками є важливим заходом підвищення ефективності господарської діяльності.

Вивчення наукових праць дозволяє констатувати, що операції з підрядниками являються невід'ємною ланкою системи управління підприємством: вони забезпечують ресурсну базу виробництва чи послуг, формують зобов'язання, що мають вплив на фінансовий стан, і водночас слугують інструментом управлінської інформації.

Раціональна організація цих операцій – з дотриманням чіткої договірної бази, належного обліку, контролю та аналізу – дозволяє підприємству

підвищувати ефективність, знижувати ризики і забезпечувати своєчасність виконання зобов'язань.

1.3. Міжнародні стандарти обліку та звітності в обліково-контрольному забезпеченні управління розрахунків з підрядниками

Дослідження засвідчують, що в Україні нині триває процес адаптації національної системи бухгалтерському обліку та фінансової звітності до міжнародних стандартів. Одним із ключових напрямів цього процесу є удосконалення обліку розрахунків з підрядниками. Варто зазначити, що міжнародні стандарти мають рекомендаційний характер і не мають переваги над національними нормативно-правовими актами, які регламентують ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в межах країни. Ці положення є складовою частиною національного законодавства, що регулює господарську діяльність суб'єктів підприємництва [12]

Отже, в умовах функціонування ринкової економіки головною метою ведення бухгалтерського обліку розрахунків з підрядниками є формування для власників підприємства, а також для внутрішніх і зовнішніх користувачів, повної, достовірної і неупередженої інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання. В цьому контексті концептуальні засади обліку таких розрахунків доцільно аналізувати крізь призму використання національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також наукових напрацювань вітчизняних і зарубіжних дослідників. Нормативно-правову базу з питань регулювання обліку розрахунків з підрядниками можна умовно розділити на чотири рівні (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Рівні нормативно-правової бази обліку розрахунків з підрядниками

Рівень	Нормативні документи
I	Конституція України, Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, Митний кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»

II	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності
III	План рахунків бухгалтерського обліку, Інструкція про застосування плану рахунків, Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг, Положення про ведення касових операцій в національній валюті, Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку, Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань
IV	Робочі документи бухгалтерського обліку на підприємстві (графік документообороту, робочий план рахунків, форми первинних документів)

Джерело: Розроблено на основі [3;13]

Методологічні засади відображення зобов'язань в обліку в Україні визначені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Згідно з цим стандартом, кредиторська заборгованість за отримані товари, виконані роботи та надані послуги належать до поточних зобов'язань підприємства. Аналогічний підхід застосовується і у міжнародній практиці, де ці питання регламентуються положеннями таких стандартів: МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Події після дати проведення балансу», МСБО 12 «Податки на прибуток», МСБО 17 «Оренда», МСБО 19 «Виплати працівникам», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [3;4].

Для міжнародної системи фінансової звітності не передбачено окремого стандарту, що повністю охоплює питання кредиторської заборгованості. Її визначення, класифікація та порядок відображення в бухгалтерському обліку регулюються положеннями окремих Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО, IAS) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [3]. Також до кредиторської заборгованості застосовується МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [14]. Відповідно у фінансовій звітності викладається інформація щодо кредиторської заборгованості в МСБО (IAS) 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» [14].

Згідно з положеннями НП(С)БО 11 та МСБО 37, зобов'язанням визнається наявний обов'язок суб'єкта господарювання, що виник внаслідок подій минулого, і виконання якого, ймовірно, спричинить вибуття ресурсів, що втілюють економічні вигоди. Однак в підходах до визнання кредиторської заборгованості простежуються певні розбіжності. Зокрема, НП(С)БО11 передбачає, що така

заборгованість визнається за умови, якщо її оцінка є достовірною, та існує ймовірність зменшення економічних вигід через її погашення. Натомість МСБО 37 акцентує увагу не стільки на кредиторській заборгованості, скільки на умовах визнання забезпечень.

Умовами визнання зобов'язань є :

- підприємство повинно мати чинне (юридичне або конструктивне) зобов'язання, що з'явилося внаслідок повної минулої події;
- існує висока ймовірність того, що для виконання цього зобов'язання буде потрібно вибуття ресурсів, які містять економічні вигоди;
- сума зобов'язання може бути достовірно визначена [13].

Облік розрахунків з підрядниками, по суті, починається з моменту визнання, оцінювання та відображення зобов'язань в системі бухгалтерських рахунків. Згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, оцінка таких зобов'язань здійснюється залежно від їх типу:

- довгострокові зобов'язання, за якими нараховуються відсотки, в балансі показують за їх теперішньою (дисконтованою) вартістю;
- поточні зобов'язання відображаються у звітності за сумою, що підлягає сплаті під час їх погашення;
- непередбачені зобов'язання обліковуються на позабалансових рахунках підприємства за оцінкою, визначеною обліковою політикою [32].

Згідно з МСФЗ 37, сума, що визнається як забезпечення, повинна відображати найточнішу оцінку витрат, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на дату звітності [13]. Для визначення балансової вартості в міжнародній практиці використовують кілька методів оцінки, зокрема: історичну собівартість, поточну собівартість, розрахункову (платіжну) вартість, теперішню та справедливую вартість [19, с. 100].

Водночас списання заборгованості з балансу, як в межах національних стандартів, так і за вимогами МСБО, здійснюється у випадках її погашення, анулювання або закінчення строку дії відповідного зобов'язання [14].

У звітності відповідно до НП(С)БО порядок розкриття інформації про зобов'язання має власні особливості, що дещо відрізняють його від вимог МСФЗ.

Основна відмінність полягає в структурі статей балансу, прийнятій в національній та міжнародній практиці. Згідно з положеннями Н(П)СБО 11, усі поточні зобов'язання підприємства відображаються за сумою їх погашення. Тобто в розділі III «Поточні зобов'язання» подається фактична сума, яку підприємство повинно сплатити під час виконання зобов'язань [14]. Натомість відповідно до МСФЗ, в пасиві балансу зобов'язання відображаються як залишок за рахунками до сплати («accounts payable») в розділі «Current Liabilities» («Поточні зобов'язання») [32].

Розрахунки з підрядниками формують критичний сегмент операційного циклу підприємства, відображаючи як структуру договірних зобов'язань, так і якість внутрішніх контрольних процедур щодо санкціонування, виконання та оплати контрактів. В міжнародній практиці концептуальна база для їх відображення та розкриття формується поєднанням вимог МСФЗ/IAS, МСБО (IPSAS) для суб'єктів державного сектору, а також загально визнаних рамок внутрішнього контролю (COSO, Модель трьох ліній ПА), що разом забезпечують єдність підходів до визнання зобов'язань, оцінки ризиків, документування і розкриття інформації.

З позицій фінансової звітності є зіставлення економічного змісту договірних відносин з підрядниками з відповідними стандартами визнання доходів і витрат та фінансових інструментів. Якщо підрядник виступає постачальником робіт чи послуг, у замовника первинною є ідентифікація зобов'язання за договором та визнання відповідних активів/зобов'язань за IFRS 15 щодо суттєвого фінансування, змінної винагороди (штрафи, бонуси, утримання), а також оцінка моменту задоволення зобов'язання постачальником. Для замовника акцент робиться на визнанні витрат відповідно принципу відповідності та формування кредиторської заборгованості (accounts payable) після отримання контролю над результатом робіт або послуг. У випадках, коли умови договору передбачають передоплати, аванси або утримання (retentions), застосовується поділ на договірні активи/зобов'язання і оцінка на предмет наявності значного компонента фінансування, що впливає на дисконтування грошових потоків.

Взаємодія з підрядниками генерує фінансові інструменти у вигляді торгової кредиторської заборгованості, факторингових угод чи схем фінансування постачальників (supplier finance arrangements). Визнання, оцінка та знецінення таких інструментів регулюються IFRS 9, включаючи модель очікуваних

кредитних збитків (ECL), для оцінки ризику не платежів і класифікацію інструментів за бізнес-моделлю та характеристиками грошових потоків. В аспекті розкриття інформації щодо ризиків ліквідності, кредитного та валютного ризиків застосовується IFRS 7, який вимагає надання якісного і кількісного розкриття, в тому числі щодо строковості погашення зобов'язань, концентрації ризиків і чутливості до змін ринкових параметрів. Для угод з елементами відстрочених розрахунків або змінних ставок використовуються IFRS 13 для визначення справедливої вартості, якщо такі інструменти класифікуються за відповідними категоріями обліку.

Особливе значення мають договірні санкції, бонуси, гарантійні утримання та компенсації, які кваліфікуються як змінна винагорода та резерви. Оцінювання резервів під штрафи, претензії, гарантійний ремонт та юридичні ризики здійснюється за IAS 37 на засадах імовірності та найкращої оцінки зобов'язання. В багатьох підрядних договорах передбачаються механізми коригування цін за індексом інфляції або продуктивності, що зумовлює потребу в прозорих розкриттях щодо оціночних суджень менеджменту (IAS 1) та чутливості до припущень. Якщо у відносинах з підрядниками використовуються активи, що відповідають визначенню оренди (будівельна техніка чи модульні об'єкти), їх облік здійснюється IFRS 16 із визнанням права користування активом та орендного зобов'язання, що впливає на структуру розрахунків і фінансових коефіцієнтів.

Транскордонний характер підрядних контрактів потребує застосування IAS 21 для переоцінки монетарних статей в іноземній валюті за курсом на дату звітності, відображення курсових різниць в прибутках/збитках та відповідного розкриття щодо валютного ризику. У випадку авансових платежів в валюті застосовуються правила класифікації монетарних/немонетарних статей, що важливо для коректного визначення моменту визнання курсових різниць. Якщо в межах договорів передбачено розширення гарантії або страхове покриття ризиків виконання, доцільним є аналіз договорів на предмет наявності вбудованих похідних інструментів, що підпадають під IFRS 9, або запасних зобов'язань за IAS 37.

Належне обліково-контрольне забезпечення управління за розрахунками з підрядниками виходить за межі механічного відображення операцій і включає побудову системи внутрішнього контролю, здатної запобігати помилкам і шахрайству, забезпечувати своєчасність, повноту та достовірність облікових даних і розкриття. Рамки COSO Internal Control – Integrated Framework окреслюють п'ять компонентів внутрішнього контролю: контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольні заходи, інформація та комунікація, моніторинг. В контексті розрахунків з підрядниками це означає:

формалізацію політик закупівлі і договірної роботи;

запровадження принципу розподілу обов'язків (ініціювання, затвердження, отримання, облік, платежі);

автоматизовані контролі трьохстороннього звіряння (договір-замовлення-накладна/акт);

ліміти повноважень на санкціонування витрат;

регламент запобігання конфлікту інтересів і пов'язаних сторін (IAS 24); регулярну аналітичну звірку регістрів та підсистем (GL/AP/закупівлі/склад) і постійний моніторинг аномалій (Дод. А1).

Застосування «Three Lines Model» ПА конкретизує ролі:

перша лінія (бізнес-підрозділи закупівлі та операцій) відповідає за виконання контролів в процесі ініціювання і приймання робіт;

друга лінія (функції ризик-менеджменту та відповідності) встановлює методологію, ризик-апетит і проводить незалежні перевірки дизайну контролів;

третья лінія (внутрішній аудит) надає незалежне запевнення щодо ефективності системи внутрішнього контролю, в тому числі шляхом тематичних аудитів підрядних платежів, тестування вибірок первинних документів, перевірки конкретності оціночних резервів та адекватності розкриття.

Для підприємств, що звітують за IPSAS (державний сектор), релевантними є IPSAS 41(фінансові інструменти), IPSAS 43 (дохід за договорами з клієнтами) та IPSAS 19 (резерви), які гармонізуються з відповідними вимогами МСФЗ, але враховують специфіку публічної підзвітності та бюджетних обмежень.

Суттєвим елементом управління є методологія оцінки суттєвості, класифікації та строковості зобов'язань перед підрядниками. Вимоги IAS 1 щодо подання та розкриття накладають на менеджмент обов'язок розкривати суттєві оціночні судження та джерела невизначеності оцінок, зокрема, щодо визнання претензій підрядників, перегляду цін, строків виконання етапів робіт, розміру гарантійних утримань. Додатково застосування IAS 10 вимагає відображення подій після звітності дати, які надають свідчення щодо умов на кінець звітного періоду (рішення суду в спорі з підрядником або підписання додаткової угоди про скориговану ціну). Якщо розрахунки передбачають утримання податків в джерела виплат, їх податкові наслідки для підприємства-замовника відображаються відповідно до IAS 12 в складі поточного податку на прибуток, з розкриттям суттєвих податкових ризиків та невизначеності.

Для суб'єктів які здійснюють прєктне будівництво або капітальні ремонти, взаємодія з підрядниками безпосередньо впливає на капіталізацію витрат за IAS 16/ IAS 23 (якщо йдеться про створення кваліфікаційного активу). Існування значного компонента фінансування, затримки виконання, штрафи та премії за достроковість мають бути точно розмежовані між капітальними та поточними витратами, з посиланням на облікову політику, узгоджену з концептуальною основою МСФЗ. Додатково, якщо підрядник надає послуги, пов'язані з розробкою ПЗ чи нематеріальних активів зосереджується IAS 38 для визначення критеріїв визнання нематеріальних активів та розмежування досліджень/розробок.

Система внутрішнього контролю має підтримувати повний життєвий цикл підрядних відносин: від попередньої кваліфікації та контрагентів до приймання результатів і закриття зобов'язань. Політика закупівлі повинна передбачати єдині стандарти документації (договір, технічне завдання, калькуляції, календарний план, умови якості), критерії вибору підрядника, правила ціноутворення та коригувань, санкції за невиконання, вимоги до страхування та гарантій. Процеси погодження мають бути цифровізовані та трасовані, що полегшує процедури аудиту і знижує ризик маніпуляцій. Регулярні звірки з підрядниками (vendor statements reconciliation), метрики ефективності (DPO), частка спорів, середній

строк узгодження актів, частка позапланової закупівлі, відсоток знижок/утримань включаються до управлінських звітів і слугують базою для прийняття рішень.

На макрорівні впровадження міжнародних стандартів підвищує порівнянність звітності, знижує інформаційну асиметрію між підприємствами та інвесторами і сприяє формуванню культури відповідності у відносинах з підрядниками.

Гармонізація з IPSAS в публічному секторі додатково підсилює підзвітність використання бюджетних коштів, що критично для великих інфраструктурних програм. В підсумку обліково-контрольне забезпечення розрахунків з підрядниками має спиратися на інтегровану методологію: стандарти МСФЗ/IPSAS для визнання, оцінки та розкриття; рамки COSO ІА щодо дизайну та ефективності контролів; цифрові процеси «procure-to-pay» з вбудованими превентивними і детективними контролями; системну аналітику ризиків і прозорі примітки до звітності. Така інтеграція зменшує фінансові та операційні ризики, а також підвищує довіру зовнішніх і внутрішніх користувачів інформації до фінансової звітності підприємства.

Висновки до розділу 1.

На основі дослідження теоретико-методологічних засад обліку операцій розрахунків з підрядниками відповідно до міжнародних стандартів можна зробити такі висновки:

1. Визначено економічну природу та важливість операцій, пов'язаних із розрахунками з підрядниками. З'ясовано, що такі розрахунки зазвичай ґрунтуються на договірних зобов'язаннях, які чітко регламентують порядок виконання сторонами. Окрім того, договори визначають форму, умови та порядок проведення розрахунків між учасниками господарських відносин.

2. Дослідивши теоретичні засади обліку розрахунків з підрядниками згідно з національними та міжнародними стандартами, можна зробити висновок, що в межах господарської діяльності підприємства зобов'язання за такими розрахунками мають короткостроковий характер і виникають внаслідок виконання робіт і надання послуг.

3. Отже, під час відображення кредиторської заборгованості у фінансовій звітності відповідно до вимог НП(С)БО та МСФЗ представляється як подібність підходів, так і певні розбіжності в трактуванні та методології обліку.

Відображення в обліку розрахункових операцій з підрядниками регулюється і МСБО 13 «Оцінка справедливої вартості». Ознайомившись із вищезазначеними Положеннями, слід зазначити певні відмінності від НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

4. Для визнання заборгованості перед підрядниками (відповідно до міжнародних та національних вимог) мають виконуватись такі вимоги:

– існує ймовірність зменшення економічних вигід унаслідок погашення цієї заборгованості;

– її оцінка може бути достовірно визначеною.

5. Щодо оцінки заборгованості перед постачальниками та підрядниками, то тут виникають певні відмінності. Відповідно до НП(С)БО 11, такі зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення, а от МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» наголошує на тому, що для визначення балансової вартості використовують такі види оцінок, як історична собівартість, поточна собівартість, вартість розрахунку (платежу), теперішня вартість, справедлива вартість.

6. З метою встановлення єдиних підходів до формування фінансової звітності у світовому економічному просторі та для забезпечення можливості виходу вітчизняних суб'єктів господарювання на світові ринки капіталу в Україні впроваджено Стратегію застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності

7. Зокрема, питання визнання, класифікації та відображення в обліку кредиторської заборгованості визначаються вимогами МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Для відображення кредиторської заборгованості також застосовуються МСФЗ (IAS) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи». Вимоги до розкриття інформації про дебіторську і кредиторську заборгованість у фінансовій звітності наведені МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання».

Водночас в національній системі бухгалтерського обліку порядок обліку кредиторської заборгованості регламентується НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДРЯДНИКАМИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження

Юридична особа Товариство з обмеженою відповідальністю «ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ «ЦЕНТРОБУД» (скорочена назва ТОВ «ІБК «ЦЕНТРОБУД»), код ЄДРПОУ 31025135, зареєстровано 03.07.2000. Розмір статутного капіталу юридичної особи складає 300 000,00.

Основним видом діяльності - 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель. До інших видів діяльності товариства відносять також:

25.11- виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій; 42.91- будівництво водних споруд; 42.99 - будівництво інших споруд, н.в.і.у.

ТОВ «ІБК «ЦЕНТРОБУД» відповідно до статутних документів здійснює виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій, будівництво водних споруд, будівництво інших споруд, проводить підготовчі роботи на будівельному майданчику, електромонтажні роботи, монтаж водопровідних мереж, систем опалення та

кондиціонування, інші будівельно-монтажні роботи, штукатурні роботи, установлення столярних виробів, покриття підлоги й облицювання стін, малярні роботи та скління, інші роботи із завершення будівництва.

Основна спеціалізація ТОВ «ІБК «Центробуд» – організація комплексного будівництва зі здачею об'єктів «під ключ» та з виконанням основного переліку загально-будівельних робіт ресурсами самої компанії.

Завдяки досвіду та власному технічному і кадровому потенціалу ТОВ «ІБК «Центробуд» забезпечує введення в експлуатацію вагомого переліку будівельних об'єктів в місті Києві та його околицях, починаючи з індивідуальної котеджної забудови та закінчуючи торгово-розважальними центрами і офісними комплексами найвищого рівня.

Пріоритетним шляхом свого розвитку є девелоперська діяльність та розвиток власних інвестиційних проектів, перш за все житлового спрямування.

В якості Генеральної підрядної організації пропонується потенційним Замовникам будівництва повний супровід його будівельного проекту – починаючи з отримання дозвільної документації на будівництво, розробки проектно-технологічної документації (ПВР), від організації будівельного майданчика до забезпечення здачі об'єкту в експлуатацію.

Належне виконання взятих зобов'язань забезпечується наявністю відповідних виробничих потужностей компанії «ІБК «Центробуд». Це, перш за все, власна виробничо-заготовча база, парк автотранспорту і будівельної техніки, достатній комплект інвентарної опалубки «PERI» та різного будівельного устаткування і навчені за роки наполегливої роботи професійні фахівці.

Наявність власної виробничої бази, технологічного устаткування та парку будівельної техніки дозволяє компанії ТОВ «ІБК «Центробуд» самостійно виконувати майже всі комплекси загально-будівельних і монтажних робіт.

На більшості об'єктів ТОВ «ІБК «Центробуд» виступає в якості Генерального підрядника, в окремих випадках, та за наявності цікавого обсягу робіт, компанія береться за виконання окремих комплексів робіт на умовах звичайного підряду. Перевагою при виконанні таких робіт вважається наявність значного парку інвентарної опалубки «PERI», що дає змогу самостійно вести

монолітно-каркасне будівництво на декількох об'єктах одночасно. Власні бетононасоси німецької компанії «Putzmaister» здатні суттєво підвищити ефективність таких робіт.

Наявність в структурі компанії проектного підрозділу дозволяє фахово і комплексно вести власні та партнерські проекти, починаючи зі збору вихідних даних, варіантного проектування, отримання необхідних погоджень та експертизи проектів. Для реалізації власних проектів компанії у структурі підприємства є свій проектний підрозділ ТОВ «БІК «Центр».

Основні фінансові показники діяльності ТОВ «ІБК «Центробуд» наведено в таблиці 2.1.

За наведеними даними таблиці 2.1 спостерігається суттєве зростання основних фінансових показників діяльності ТОВ «ІБК»Центробуд» у 2024 році у порівнянні з попередніми роками.

Таблиця 2.1

Основні фінансові показники діяльності ТОВ «ІБК «Центробуд»

Фінансові показники	2022	2023	2024
Дохід	76861000	41705000	74882000
Чистий прибуток	-3835000	-1844000	2709000
Активи	358686000	397092000	775428000
Зобов'язання	349640000	391202000	767560000
Середня зарплата до оподаткування	8229	9906	15929
Кількість працівників	70	48	40

Основні економічні показники діяльності ТОВ «ІБК «Центробуд» наведені у таблиці 2.2 (дод. Б.1, Б.3).

Таблиця 2.2

Основні економічні показники діяльності ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2022 - 2024 р.р.

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення: 2024/2023, (+, -)
Зареєстрований капітал	300	300	300	0
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг тис.грн.	76861	41705	74882	+33177
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), тис.грн.	71962	40965	70011	+29046

Валовий прибуток	5166	740	4871	+4131
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис.грн.	-3835	-1844	2709	+4634
Витрати на оплату праці, тис.грн.	6912	5706	7646	+1940
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	48	42	40	-2
Середньомісячна заробітна плата, грн.	12000	11321	15930	+4609
Матеріальні витрати, тис.грн.	64490	85348	178218	+92870
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	8493	8012	11605	+3593

У таблиці 2.3 наведені показники фінансового стану ТОВ «ІБК «Центробуд» - ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності.

Узагальнюючи дані, що наведені у таблицях 2.1–2.3 можна зробити висновок, що підприємство у 2024 році працювало більш ефективно, чим у попередньому 2023 році.

Таблиця 2.3

Показники фінансового стану підприємства ТОВ «ІБК «Центробуд»

Група	Показник	Значення
Показники оцінки стану основних засобів	Частка основних засобів в активах підприємства	1.42 %
Ліквідність	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	0.97
Оцінка фінансової стійкості	Коефіцієнт фінансової залежності	98.55
	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	97.55
	Поточна платоспроможність	-764 685 ₴
Оцінка рентабельності	Рентабельність продукції	1.81 %

Чистий дохід від продажу збільшився на 33177,0 тис. грн. при цьому собівартість продукції також зросла на 29046,0 тис.грн., що пояснюється зростанням цін.

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (дод. Б.2) надано користувачам повну інформацію про доходи, витрати, прибутки та збитки від всіх видів діяльності ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2024 рік.

Доходи та витрати включаються до складу фінансових результатів на підставі принципів нарахування та відповідності доходів і витрат та узагальнені у фінансовій звітності тих періодів, до яких вони відносились. До складу доходів ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2024 рік віднесено чистий дохід від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг), що складав суму 74882,0 тис. грн. та інші операційні доходи -177,0тис.грн.

ТОВ «ІБК «Центробуд» відображення витрат у бухгалтерському обліку здійснюється одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнання доходу, для отримання якого вони здійснені. Склад витрат ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2024 рік має вигляд: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (70011,0 тис. грн), адміністративні витрати (1720,0 тис. грн), інші операційні витрати (собівартість послуг оренди та інші) (271,0 тис. грн), Всього витрат: (72002,0 тис. грн) .

Таким чином, за даними фінансової звітності чистий фінансовий результат – прибуток ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2024 рік становить 2709,0 тис. грн., тоді як у попередньому 2023 році фінансовим результатом діяльності був збиток в розмірі – 1844,0 тис.грн.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (осіб) складає 40 осіб. Фонд оплати праці (тис.грн.) у 2024 році складав 7646,0 тис.грн. Щодо розміру фонду оплати праці, то спостерігається його деяке зростання відносно попереднього року на 1370,0 тис. грн, що зумовлено економічними та інфляційними проблемами та з урахуванням дії воєнного стану в країні. Середньомісячна заробітна плата зросла на 4609,0 грн., і у 2024 році її розмір складає 15930,0грн. При цьому кількість працюючих у 2024 році скоротилась на 2 особи.

Стійкість фінансового положення певною мірою залежить від доцільного вкладення фінансових ресурсів в активи. Щодо оцінки таких змін в структурі засобів та джерел їх утворення за аналізований період, проведемо вертикальний і горизонтальний аналіз показників фінансової звітності, що наведені в ф.1 «Баланс» (звіт про фінансовий стан) та ф.2 «Звіт про фінансові результати» (звіт про сукупний дохід) підприємства (дод. Б1, Б2, Б3, Б4,).

При проведенні горизонтального та вертикального аналізу активів (табл. 2.4) варто зупинитися на основних засобах, які є на балансі на ТОВ «ІБК «Центробуд».

Основні засоби – це матеріальні активи різного роду, що виступають невід’ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу. Загальна балансова (залишкова) вартість основних засобів на кінець звітнього 2024 року на ТОВ «ІБК «Центробуд» становить – 10999,0 тис.грн., на кінець 2023 року – 15430 тис.грн., тобто спостерігається зниження цього показника, що знижує ефективне використання основних засобів.

Таблиця 2.4

**Горизонтальний та вертикальний аналіз балансу (активи)
ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2023-2024 роки**

АКТИВИ	На початок звітнього періоду (тис.грн.)	Питома вага (%)	На кінець звітнього періоду (тис.грн.)	Питома вага (%)	Абсолютна зміна,+,-	Відносна зміна,%
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	0	0	0	0	0	0
Первісна вартість	52	0	52	0	0	0
Накопичена амортизація	52	0	52	0	0	0
Основні засоби	15430	51,87	10999	43,44	-4431	-28,7
первісна вартість	51034		51517		+483	+0,95
знос	35604		40518		+4914	+13,8
Інші фінансові інвестиції	1579	5,3	1579	6,24	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	12741	42,83	12741	50,32	0	0
Усього за розділом I	29750	7,49	25319	3,27	-4431	-14,9
II. Оборотні активи						
Запаси всього в т.ч.	247750	69,0	383608	51,71	+135858	+54,84
виробничі запаси	19475	7,86	24306	6,34	+4831	+24,8
Незавершене виробництво	227812	91,95	355369	92,64	+127557	+56,0
товари	463	0,19	3932	1,02	+3469	+749,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2550	0,71	2706	0,36	+156	+6,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	46382	12,92	231033	31,14	+184201	+398,1
Гроші та їх еквіваленти	244	0,07	1296	0,17	+1052	+431,1
рахунки в банках	244	0,07	1296	0,17	+1052	+431,1
Витрати майбутнього періоду.	37	0,01	6835	0,92	+6798	+18373
Інші оборотні активи	62086	17,29	116338	15,68	+54252	+87,38
Всього за розділом II	359049	90,42	741816	95,67	+382767	+106,6

III. Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття	8293	2,09	8293	1,06	0	0
Баланс	397092	100	775428	100	+378336	+95,3

Адже важливим фактором конкурентних переваг є управління ефективністю використання основних засобів, тобто здатність підприємства до швидкої перебудови управлінського впливу, прийняття та реалізації адаптивних до сформованих економічних обставин рішень щодо управління процесом оцінювання основних засобів, що необхідно для підтримки інноваційної активності підприємства. Амортизація нараховується шляхом зменшення залишкової вартості згідно норм ПКУ.

Щодо оборотних активів, то у 2024 році на ТОВ «ІБК «Центробуд» спостерігається суттєве зростання загальної суми оборотних активів на 106,6%. Зокрема сума залишків запасів зросла на 54,84% в т.ч. виробничих запасів – на 24,8%, залишків незавершеного виробництва на 56% та значне зростання залишків товарів на кінець звітної року. Зростання показника запасів свідчить про ефективне управління запасами, що надає можливість оптимізувати грошовий потік, підвищити рівень прибутку та задовольнити очікування клієнтів. Як результат по показнику грошові кошти та їх еквіваленти спостерігається суттєве зростання обігових коштів у залишку на поточному рохунку в банку.

Дебіторська заборгованість показана за чистою реалізаційною вартістю. Дебіторська заборгованість по розрахунках з покупцями та замовниками за товари, роботи та послуги має незначне зростання. А ось показник іншої поточної дебіторської заборгованості суттєво збільшився. Щодо дебіторської заборгованості ТОВ «ІБК «Центробуд» дотримується кредитної політики, потенційні кредитні ризики постійно відслідковуються. Кредитний ризик щодо дебіторської заборгованості знижується шляхом детального вивчення контрагентів (існуючих та потенційних) на предмет їх благонадійності та платоспроможності. Далі проведемо аналіз пасивів на ТОВ «ІБК «Центробуд», що узагальнено в таблиці 2.5.

Загальна сума пасиву балансу має суттєве зростання на 95,3 %. По показнику інші поточні зобов'язання спостерігається суттєве зростання цього показника, станом на кінець 2024 року.

Таблиця 2.5

**Горизонтальний та вертикальний аналіз балансу (пасиви)
ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2023-2024 роки**

ПАСИВИ	На початок звітного періоду (тис.грн.)	Питома вага (%)	На кінець звітного періоду (тис.грн.)	Питома вага (%)	Абсолютна зміна, (+,-)	Відносна зміна, %
I. Власний капітал						
Зареєстрований капітал	300	5,09	300	3,81	0	0
Неопдачений капітал	-293	-4,97	-293	-3,72	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	5883	99,88	7861	99,91	+1978	+33,6
Усього за розділом I	5890	1,5	7868	1,1	+1978	+33,6
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Поточна кредиторська заборгованість за						
товари, роботи, послуги	8012	2,05	11605	1,51	+3593	+44,8
Розрахунками з бюджетом	922	0,23	627	0,08	-295	-32,0
Розрахунками зі страхування	123	0,03	115	0,02	-8,0	-6,5
Розрахунками з оплати праці	1081	0,28	851	0,11	-230,0	-21,3
Поточні забезпечення	1223	0,31	30064	3,92	+28841	+2358
Інші поточні зобов'язання	379841	97,9	724298	94,36	+362457	+90,7
Всього за розділом III	391202	98,5	767560	98,9	+376358	+96,2
Баланс	397092	100	775428	100	+378336	+95,3

Загальна сума поточних зобов'язань забезпечує більш повне розкриття наявного потенціалу компанії, хоча призводить до підвищення залежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів.

Згідно статуту, розмір зареєстрованого капіталу станом на 31 грудня 2024 року становить 300,0,0 тис.грн. Зареєстрований капітал, що відображений в Балансі (Звіті про фінансовий стан) станом на 31 грудня 2024 року відповідає статутним документам. Сума неоплаченого капіталу за даними першого розділу пасиву складає суму 293,0 тис.грн.

До кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка наведена в рядку 1615 Балансу (Звіту про фінансовий стан) товариства станом на 31.12.2024 р., включена поточна кредиторська заборгованість товариства на суму 11605 тис. грн. Така кредиторська заборгованість відноситься до поточних зобов'язань. Кредиторська заборгованість оцінюється і відображається у фінансовій звітності за вартістю її погашення (тобто такі фінансові зобов'язання відображаються за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, що, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язань у ході звичайної діяльності, або виходячи з умов договору при звичайному розвитку подій).

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка наведена в рядку 1615 Звіту про фінансовий стан товариства, та інші поточні зобов'язання, що наведені в рядку 1690 Звіту про фінансовий стан наведена в таблиці 2.6. (тис. грн.).

Таблиця 2.6

Склад кредиторської заборгованості ТОВ «ІБК «Центробуд»

Склад кредиторської заборгованості	Залишок на 31.12.2022 р.	Залишок на 31.12.2023 р.	Залишок на 31.12.2024 р.
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги	8496	8012	11605
Інші поточні зобов'язання	337536	379841	724298

В таблиці 2.7 проведено горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати. (звіту про сукупний дохід) – першого розділу «Фінансові результати». За наведеними даними проведеного горизонтального аналізу показників фінансових результатів варто відзначити, що протягом 2024 року на ТОВ «ІБК «Центробуд» спостерігається тенденція щодо зростання на 79,6% чистого доходу від виконання робіт та надання послуг.

Відповідно на 70,9% зросла собівартість виконаних робіт та наданих послуг. При цьому валовий прибуток у 2024 році також мав значне зростання у порівнянні з цим показником у 2023 році.

Спостерігається зниження на 25,7% адміністративних витрат. За рахунок зростання обсягів виконаних робіт, фінансовий результат від операційної діяльності у 2024 році мав результативний показник - прибуток в розмірі 3057, 0

тис. грн, що вплинуло на чистий фінансовий результат, який склав у 2024 році суму прибутку 2709,0 тис. грн., що є результатом ефективного управління та прийняття своєчасних дієвих управлінських рішень.

Таблиця 2.7

**Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати
ТОВ «ІБК «Центробуд» за 2023-2024 роки**

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ	2023р. (тис.грн.)	2024р. (тис.грн.)	Абсолютна зміна,+,-	Відносна зміна,%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	41705	74882	+33177	+79,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	40965	70011	+29046	+70,9
Валовий:				
прибуток	740	4871	+4131	+558,2
Інші операційні доходи	19980	177	-19803	-99,1
Адміністративні витрати	2316	1720	-596	-25,7
Інші операційні витрати	20207	271	-19936	-98,7
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток		3057	+3057	
збиток	-1803		-1803	
Інші витрати	41		-41	–
Фінансовий результат до оподаткування:				
прибуток		3057	+3057	–
збиток	1844		-1844	–
Витрати з податку на прибуток		-348	-348	–
Чистий фінансовий результат:				
прибуток		2709	+2709	–
збиток	1844		-1844	–

Отже, з наведених даних доходів, витрат та фінансових результатів у 2024 році спостерігається значне покращення щодо отримання кінцевого результату прибутку.

Основними ризиками, що впливають на діяльність підприємства є : військова агресія РФ; підвищення цін на енергоносії; низька купівельна спроможність населення; зміна валютного курсу та валютного регулювання; високі кредитні ставки; значне збільшення частки тіньового ринку в Україні; погіршення політичної та економічної ситуації в країні; погіршення іміджу країни; відключення та обмеження споживання електроенергії. Основними напрямками щодо покращення показників діяльності для ТОВ «ІБК «Центробуд»

на найближчі роки є забезпечення стабільної та ритмічної роботи підприємства шляхом:

збільшення частки ринку підприємства – максимальне завантаження виробничих потужностей;

збільшення вартості бізнесу – впровадження принципів ощадливого виробництва, збільшення маржинального доходу;

стабілізація фінансового стану підприємства - збільшення робочого капіталу, оптимізація витрат підприємства;

створення та підтримання корпоративної культури на підприємстві - покращення комунікації між співробітниками, створення цікавої динамічної робочої атмосфери, гідна оплата праці, преміювання за якісно виконану роботу;

побудова моделей стратегічного управління підприємством - формування у менеджменту підприємства стратегічного мислення;

удосконалення системи планування, аналізу та контролю поточної діяльності підприємства, удосконалення системи збору та обміну інформацією.

Все це дасть змогу стабілізувати фінансовий стан підприємства, збільшити власний капітал, що в свою чергу дозволить отримувати прибутковість за результатами роботи.

2.2. Облікова політика відображення операцій за розрахунками з підрядниками

Облікова політика, як важлива складова системи бухгалтерського обліку, охоплює всі рівні його організації: методичний, технічний, організаційний.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства у розпорядчому документі про облікову політику наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно - правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж

один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами [46].

Ф.Ф. Бутинець під обліковою політикою розуміє «сукупність дій з формування комплексу методичних прийомів, способів і процедур організації і ведення бухгалтерського обліку, який відповідає особливостям діяльності підприємства, інтересам його власника та який необхідно розглядати з точки зору призначення бухгалтерського обліку» [1].

А Ю.Д. Чацкіс під обліковою політикою розглядає «сукупність облікових рішень, спрямованих на визначення підсумків та результатів діяльності підприємства, складання бухгалтерської звітності» [66].

На думку М.В. Кужельного та В.Г. Лінника, облікова політика – це «сукупність конкретних методів і засобів організації і форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на основі загальних правил і особливостей його роботи» [15]. Тоді як А.Г. Завгородній облікову політику трактує як «сукупність способів ведення бухгалтерського обліку (первинного нагромадження, вартісного вимірювання, поточного групування і підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності) відповідно до особливостей його господарської діяльності» [7].

Як бачимо, вчені по-різному трактують сутність облікової політики, проте всі погоджуються з тим, що це певна сукупність дій, які використовуються в процесі відображення та узагальнення облікової інформації.

Облікова політика підприємства на нашу думку – це сукупність усіх прийомів, принципів, процедур і методів, які стосуються організації, ведення та узагальнення фактів господарського життя підприємства в облікових документах та звітності. В обліковій політиці підприємства мають бути відображені всі принципові питання організації бухгалтерського обліку та обліку заборгованості за розрахунками з підрядниками зокрема, тому до її формування необхідно підходити дуже ретельно, адже від цього врешті-решт залежить, наскільки об'єктивно і точно буде розкрито інформацію про фінансовий стан підприємства у фінансовій звітності. Відповідно до обраних принципів, методів, процедур, підприємство на власний розсуд затверджує розпорядчий документ про облікову

політику, який визначає основні аспекти ведення бухгалтерського обліку суб'єктом господарювання. Складові організації обліку заборгованості за розрахунками з підрядниками наведено на рисунку 2.1.

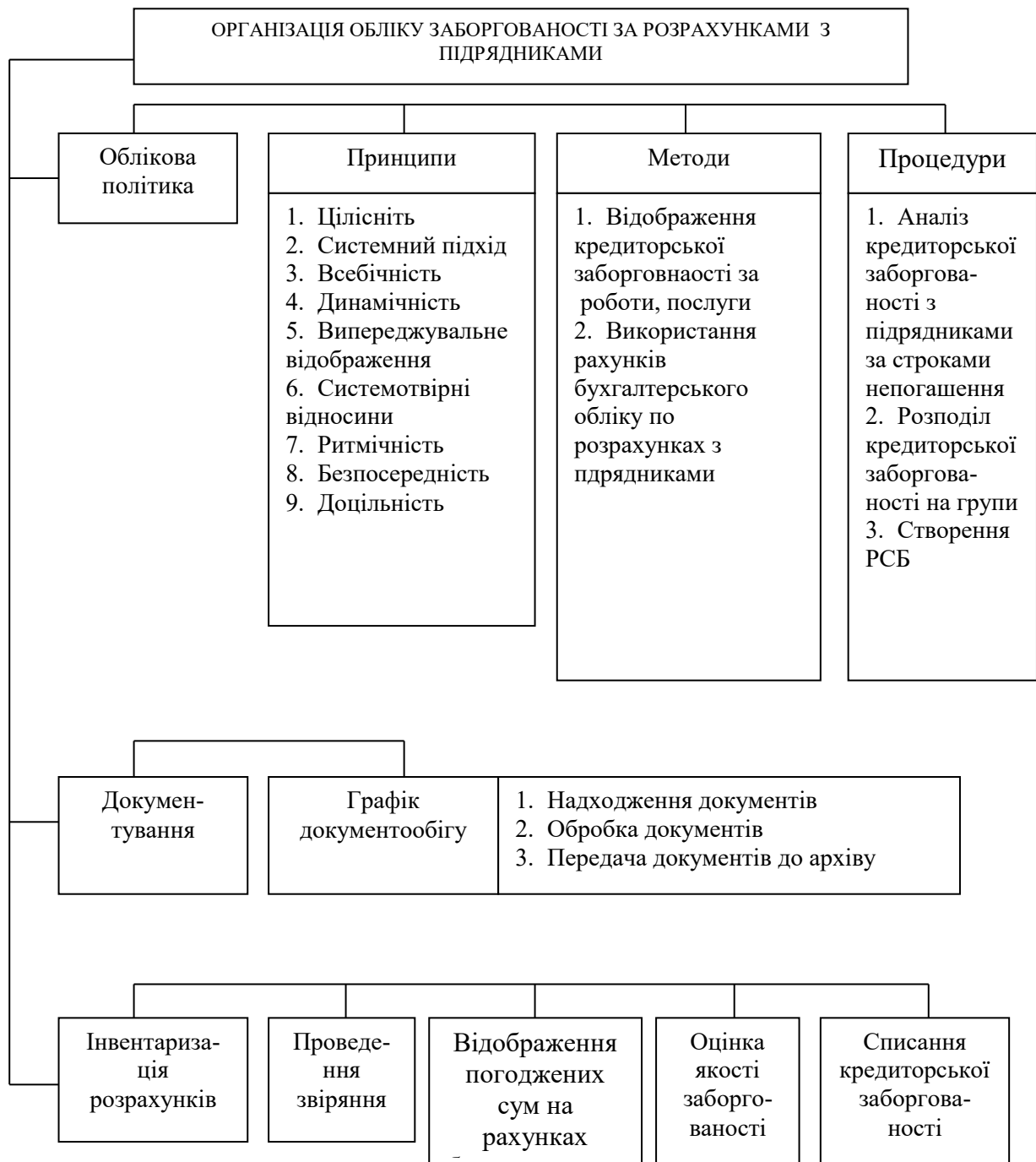

Рис. 2.1. Складові організації обліку заборгованості за розрахунками з підрядниками

Слід зазначити, що відповідно до Методичних рекомендацій [45], розкриття методів обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не є обов'язковим елементом облікової політики підприємства. Це зумовлено тим, що для обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не існує

альтернативних методів. Відповідно до принципу обачності (обережності, консерватизму), підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань.

Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками здійснюється лише одним методом - за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання. Відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» кредиторська заборгованість за розрахунками з підрядниками, як і всі поточні зобов'язання, відображається в балансі за сумою погашення [27].

Отже, облікова політика – це важливий елемент процесу організації бухгалтерського обліку загалом й обліку заборгованості за розрахунками з підрядниками зокрема.

Відображення найважливіших облікових аспектів у розпорядчому документі про облікову політику й обґрунтування всіх важливих моментів щодо методології та технології обліку заборгованості за розрахунками з підрядниками сприятиме ефективному та своєчасному відображенню облікової інформації, і у підсумку сприятиме наданню правдивої інформації про реальний стан заборгованості за розрахунками з підрядниками.

Облікова політика підприємства щодо обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками має включати методичні, організаційно-управлінські та податкові аспекти. Зокрема, мають бути розкриті питання ведення обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками з урахуванням класифікації облікових рахунків, документування, інвентаризації, її розподілу між господарськими (географічними) сегментами.

2.3. Методика обліку розрахунків підрядниками та напрями її удосконалення

У бухгалтерському обліку виконання робіт підрядником відповідно до договорів підряду відображаються або на рахунку 63 «Розрахунки з

постачальниками та підрядниками», або на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» [9].

Найчастіше підприємство, а отже й бухгалтер, у своїй діяльності має справу з договором підряду на виконання будівельно-монтажних робіт. Підрядником, тобто виконавцем, як правило, виступає юридична особа - будівельна фірма (будівельно-монтажне управління), що має ліцензію на виконання будівельних робіт. Як правило, договір підряду надає можливість підряднику брати собі у помічники на підставі договору субпідряду інших осіб – субпідрядників. Тоді підрядник виступає перед замовником як генпідрядник, а перед субпідрядником - як замовник.

Власником результату виконаних робіт (об'єкта будівництва) до їх здачі замовнику є підрядник.

В обліку замовника на підставі актів виконаних робіт, які фіксують певні етапи будівельних робіт, накопичуються витрати на субрахунку 151 «Капітальне будівництво». На цьому субрахунку відображаються витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства, а також ведеться облік устаткування, що підлягає монтажу під час будівництва, та авансові платежі для фінансування будівництва.

При виконанні робіт підрядним способом в обліку забудовника операції щодо розрахунків з підрядником наведено в таблиці 2.8.

Доходи та витрати відображаються згідно з НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» [28]. Валова заборгованість замовника за будівельні роботи відображається у складі незавершеного будівництва.

Генеральні підрядники є постачальниками генпідрядних послуг. У бухгалтерському обліку генпідрядники (виконавці) повинні визнати дохід згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» [30] у розмірі їхньої вартості.

Таблиця 2.8

Облік розрахунків виконання підрядних робіт у замовника

№ п/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		сума	Податковий облік	
		Д-т	К-т		Доходи платника	Витрати платника

1.	Перераховано аванс підрядникові	371	311	360000	—	—
	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641/ПДВ	644	60000	—	—
2.	Підписано акт про виконання робіт	151	631	1000000	—	—
	Нараховано ПДВ у складі виконаних робіт	641/ПДВ 644	631 631	140000 60000	— —	— —
3.	Перераховано решту оплати за виконані будівельні роботи	631	311	840000	—	—
4.	Проведено зарахування заборгованостей	631	371	360000	—	—
5.	Об'єкт будівництва введено в експлуатацію	103	151	1000000	—	—

Затрати, які генпідрядник несе у зв'язку з наданням генпідрядних послуг, у бухгалтерському обліку визнаються у складі витрат.

Субпідрядники, які беруть участь у будівництві об'єкта і використовують генпідрядні послуги (забезпечення обсягами робіт), є замовниками й одночасно споживачами таких послуг.

Будучи споживачем генпідрядних послуг, субпідрядник несе затрати, прямо пов'язані з виконанням будівельного контракту.

Принципи формування підрядниками інформації про доходи та витрати у бухгалтерському обліку визначено НП(С)БО 18 «Будівельні контракти [28].

Отримані від замовника аванси до складу доходів підрядника не включаються, а обліковуються у складі його зобов'язань і зменшуються після завершення робіт та визнання доходу.

До складу витрат за контрактом підрядник включає як безпосередні витрати, пов'язані з виконанням підрядних робіт, так і вартість послуг субпідряду (Д-т 23 К-т 631). В таблиці 2.9 наведено господарські операції щодо обліку генпідрядних робіт зі встановлення обладнання на новозбудованих складах, які застосовуються і на досліджуваному підприємстві.

Таблиця 2.9

Облік розрахунків у виконавця робіт (генпідрядника) та субпідрядника

№ п/п	Зміст господарських операцій	Бухгалтерський облік		Сума	Податковий облік	
		Д-т	К-т		Доходи	Витрати

Облік у генпідрядника						
1.	Відображено вартість субпідрядних робіт згідно з підписаним актом	231	631	500000	—	—
	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641/ПДВ	631	100000	—	—
2.	Визнано дохід від наданих субпідряднику генпідрядних послуг (2% від 600000)	3611	7031	12000	10000	—
	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	641/ПДВ	7031	2000	—	—
3.	На вартість генпідрядних послуг проведено зарахування з субпідрядником	631	3611	12000	—	—
4.	Сплачено вартість субпідрядних робіт за мінусом послуг генпідряду (600000 - 12000)	631	311	588000	—	—
Облік у субпідрядника						
5.	Визнано дохід згідно з актом виконаних робіт	361	703	600000	500000	—
6.	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ у складі виконаних робіт	703	641/ПДВ	100000	—	—
7.	Відображено вартість послуг генпідряду	23	631	10000	—	—
	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641/ПДВ	631	2000	—	—
8.	Проведено зарахування заборгованостей на вартість послуг генпідрядника	631	361	12000	—	—
9.	Визначена собівартість виконаних робіт	903	23	10000	—	10000
10.	Визначено фінансовий результат	791	903	10000	—	—

Щодо заключених договорів підряду укладених з фізичними особами, то облік підрядних робіт за цивільно-правовим договором на рахунках бухгалтерського обліку об'єкта дослідження – товариства з обмеженою відповідальністю «ІБК «Центробуд» наведено в таблиці 2.10., які застосовуються і на інших підприємствах, що виконують підрядні роботи та документують їх аналогічно.

Таблиця 2.10

**Облік підрядних робіт за цивільно-правовим договором ТОВ «ІБК
«Центробуд»**

Зміст господарських операцій	Бухгалтерський облік		Сума	Податковий облік	
	Д-т	К-т		Доходи платника	Витрати платника

1.	Підписано акт про виконання робіт	91	685	8500,00	—	8500
2.	Нараховано ПДФО 18%	685	641/ПДФО	1530,0	—	—
4.	Виплачено з каси належну І. Василіву винагороду	685	301	6970,0	—	—
5.	Нараховано ЄСВ 22%	92	651	2949,50	—	—
6.	Перераховано ПДФО до бюджету	641/ПДФО	311	1870,0	—	—
7.	Перераховано ЄСВ	651	311	1870,0	—	—

На рисунку 2.2 наведена схема надходження і використання будівельних матеріалів на балансі підприємства-забудовника за умови ведення робіт підрядним способом.

Рис.2.2. Надходження і використання будівельних матеріалів на балансі підприємства-забудовника за умови ведення робіт підрядним способом

У таблиці 2.11 наведені господарські операції та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку з будівельними матеріалами від їх придбання до використання, коли будівництво здійснюється підрядним способом, тобто будівельні роботи виконує підрядник зі сторони.

Таблиця 2.11

Відображення господарських операцій з будівельними матеріалами (від придбання до використання)

№ з/п	Зміст операції	Обороти			Підстава для проведення
		Д-т	К-т	Сума	
1.	Отримано будівельні матеріали від постачальника	2051	631	10000	Накладна, видана постачальником
2.	Передано будівельні матеріали підрядчику	2052	2051	8000	Видаткова накладна, видана представнику підрядчика
3.	Списано будівельні матеріали на об'єкт	151	2052	7000	Акт виконаних робіт

	будівництва				
4.	Будівельні матеріали в частині, яка залишилася невикористаною, підрядчик повертає на склад підприємства	2051	2052	1000	Прибуткова накладна на повернення

(Будівництво ведеться підрядним способом)

Для альтернативи варто розглянути авторський варіант бухгалтерських проведення з відображення операцій руху будівельних матеріалів на балансі підприємства-забудовника за умови ведення БМР підрядним способом. Адже проведення Д-т 2052 К-т 2051, що має виконуватися за Інструкцією, все ж таки не зовсім коректне, бо з цього запису не видно, що в такий спосіб відбувається передача матеріалів підрядчику. Його можна сплутати зі зміною відповідальності всередині підприємства, переведення будматеріалів з одного складу підприємства на інший.

При цьому для наочності розділимо рахунок 631 Розрахунки з постачальниками і підрядчиками на два рахунки третього порядку: **6311** - Розрахунки з постачальниками, **6312** - Розрахунки з підрядниками.

Альтернативний приклад відображення господарських операцій з будівельними матеріалами (від придбання до використання), який підрядним способом, наведено в таблиці 2.12.

До умови прикладу введемо вартість БМР на виконаний з цих матеріалів етап. Обсяг виконаних робіт становить суму 25000 грн, включаючи вартість матеріалів забудовника.

Таблиця 2.12

Альтернативний приклад відображення господарських операцій з будівельними матеріалами (від придбання до використання)

(будівництво ведеться підрядним способом)

№ з/п	Зміст операції	Обороти			Підстава для проведення
		Д-т	К-т	Сума	
1.	Отримано будівельні матеріали від постачальника	205	6311	10000	Накладна, видана постачальником
2.	Передано будівельні матеріали підрядчику	6312	205	8000	Видаткова накладна, видана представнику підрядчика
3.	Підписано акт приймання виконаних робіт	151	6312	25000	Акт виконаних робіт
4.	Будівельні матеріали в частині, яка	205	6312	1000	Прибуткова накладна

	залишилася невикористаною, підрядчик повертає на склад підприємства				на повернення
5.	Сплачено підрядчику за виконаний етап робіт	6312	311	18000	Платіжні документи

Розглянемо обороти за рахунками 205 «Будівельні матеріали» і 6312 «Розрахунки з підрядником» (рис.2.3).

Д-т	205		К-т
(1)	10000	8000	(2)
(4)	1000		
Об:	11000	8000	
Сальдо:	3000		

Д-т	6312		К-т
(2)	8000	25000	(3)
		1000	(4)
(5)	18000		
Об:	26000	26000	
	—	—	

Рис.2.3. Обороти за рахунками 205 «Будівельні матеріали» і 6312 «Розрахунки з підрядником»

Таким чином, розрахунки з підрядчиком закриваються, а на рахунок капітального будівництва потрапляє кошторисна вартість цього етапу БМР, в якій вартість матеріалів замовника (7000 грн) врахована. Що ж стосується підприємства, то на підставі прибуткового ордеру надходження будівельних матеріалів від постачальників на рахунках бухгалтерського обліку відображається наступним чином:

Дт 205 «Будівельні матеріали»

Кт 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»

Одночасно на підставі податкової накладної, що надійшла від постачальника, відображається сума податкового кредиту від вартості придбаних матеріалів:

Дт 641 «Розрахунки за податками»

Кт 63 «Розрахунки з постачальниками»

Оплата грошей постачальнику за одержані матеріали в більшості випадках на ТОВ «ІБК «Центробуд» відбувається через установу банку на підставі платіжної інструкції, що відображається у бухгалтерському обліку наступним чином:

Дт 63 «Розрахунки з постачальниками»

Кт 31 «Рахунки в банках»

Іноді умовами договору між постачальниками та ТОВ «ІБК «Центробуд» передбачається проведення передоплати або авансових платежів. Авансові платежі постачальникам та іншим підприємствам оформлюються на ТОВ «ІБК «Центробуд» так само платіжними інструкціями, в яких міститься посилання на укладений договір підряду або рахунок-фактуру.

Облік розрахунків за виданими авансами ведеться на рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами». Цей рахунок є балансовим, активним, по дебету відображається перерахування авансу постачальникам, а по кредиту закриття його на рахунок з постачальниками і замовниками.

Перерахування авансових платежів постачальнику відображається у бухгалтерському обліку наступним чином:

Дт 371 «Розрахунки за виданими авансами»

Кт 31 «Рахунки в банку»

Одночасно відображається сума податкового кредиту з ПДВ від суми перерахованого авансу на підставі податкової накладної постачальника за дебетом рахунку 641 «Розрахунки за податками» та кредитом рахунку 644 «Податковий кредит». Далі відбувається одержання матеріальних цінностей або послуг від постачальників і підприємство одержує супроводжуючі документи, на підставі яких відбувається оприбуткування цінностей на склад, що відображається по кредиту рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»:

Дт 20 «Виробничі запаси»

Кт 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Одночасно відображається сума ПДВ від вартості одержаних запасів:

Дт 644 «Податковий кредит»

Кт 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Після одержання матеріальних цінностей або послуг від постачальника відображається зарахування сплаченого авансу і заборгованості перед постачальниками:

Дт 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Кт 371 «Розрахунки за авансами виданими»

Якщо договором підряду не передбачено попередньої оплати виконаної роботи або окремих її етапів, замовник зобов'язаний сплатити підрядникові обумовлену ціну після остаточної здачі роботи за умови, що роботу виконано належним чином і в погоджений строк або, за згодою замовника, – достроково. Підрядник може вимагати виплати йому авансу, лише якщо це передбачено договором (ст. 854 ЦКУ) [65]. Якщо замовник не сплатив встановленої ціни роботи або іншої суми, належної підрядникові у зв'язку з виконанням договору підряду, останній має право притримати результат роботи, а також обладнання, залишок невикористаного матеріалу та інше майно замовника, що є у підрядника (ст. 856 ЦКУ). Як впливає з положень ЦКУ, у договорі будівельного підряду має бути погоджено строк виконання роботи або її окремих етапів, проте в окремих випадках відсутність такого погодження допускається [65]. Строк дії договору може обмежуватися конкретною датою чи періодом. Хоча договір може бути укладено і на невизначений строк, але у цьому разі у договорі має бути чітко зазначено обсяг робіт, який підрядник повинен виконувати за певний проміжок часу.

2.4. Відображення розрахунків з підрядниками у фінансовій звітності підприємства в умовах цифровізації

Основні виклики цифровізації включають необхідність інвестицій у програмне забезпечення, навчання персоналу, а також забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних. Перспективи полягають у подальшому розвитку технологій, таких як хмарні сервіси, штучний інтелект та блокчейн, які можуть ще більше оптимізувати процеси, забезпечити високий рівень довіри до електронної сфери та надати нові можливості для управлінських рішень.

Цифрові технології забезпечують швидке оновлення інформації про стан розрахунків, що дозволяє керівництву приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення. Можливість інтеграції бухгалтерських систем з іншими внутрішніми (наприклад, системами управління закупівлями) та зовнішніми

(клієнт-банк, державні податкові сервіси) платформами забезпечує безперервний потік даних та узгодженість інформації.

На основі цифрових даних стає можливим проведення більш глибокого аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками, строків оплати, надійності підрядників, що сприяє оптимізації фінансових потоків.

Облік розрахунків з підрядниками в умовах цифровізації зазнає суттєвих змін, спрямованих на автоматизацію, підвищення точності, прозорості та оперативності процесів, що, зрештою, покращує якість фінансової звітності.

Замість ручного введення даних використовуються інтегровані системи (ERP, бухгалтерське програмне забезпечення), які автоматично реєструють операції з розрахунків на відповідних рахунках (рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», 681 «Розрахунки за авансами одержаними»).

Використання електронних первинних документів (рахунків, актів виконаних робіт, видаткових накладних) та електронного цифрового підпису (ЕЦП) усуває потребу в паперових носіях, прискорює обмін даних.

Автоматизовані системи виконують обчислювальні операції та перевірки даних, що суттєво знижує ймовірність людських помилок.

Інформація про розрахунки оновлюється в режимі реального часу, що забезпечує керівництво та зацікавлених користувачів актуальними даними для прийняття рішень. Цифрові інструменти дозволяють легко відстежувати весь життєвий цикл розрахунків з підрядниками – від укладання підрядного договору до остаточного платежу, що підвищує прозорість операцій.

Цифровізація безпосередньо впливає на якість інформації, що відображається у фінансовій звітності:

завдяки автоматизації та мінімізації помилок, дані про кредиторську заборгованість перед підрядниками (що відображається у Балансі/Звіті про фінансовий стан) стають більш достовірними.

Прискорення процесів обліку дозволяє підприємствам швидше формувати та подавати фінансову звітність.

Сучасні системи дають змогу легко формувати деталізовані аналітичні звіти щодо розрахунків з конкретними підрядниками, строків заборгованості тощо, що покращує розкриття інформації у Примітках до фінансової звітності.

В умовах цифровізації змінюється не стільки зміст фінансової звітності (який регулюється НП(С)БО та МСФЗ), скільки процес її формування та якість вихідних даних.

Залишки та обороти за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» формуються автоматично на основі коректно введених і оброблених цифровими системами первинних документів. Це підвищує точність даних, які відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан).

Завдяки автоматизації та мінімізації помилок, показники поточної та довгострокової кредиторської заборгованості перед підрядниками у Балансі (звіті про фінансовий стан) стають більш достовірними та надійними.

Цифрові інструменти допомагають забезпечити відповідність облікових записів національним стандартам (НП(С)БО) або міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ), що є критично важливими для великих підприємств та компаній з іноземними інвестиціями.

Варто також відзначити, що постачання робіт (послуг) з метою оподаткування – це будь-яка операція, що не є постачанням товарів, чи інша операція з передачі права на об'єкти права інтелектуальної власності та інші нематеріальні активи чи надання інших майнових прав стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, а також надання послуг, що споживаються в процесі вчинення певної дії або провадження певної діяльності.

У податковому обліку доходи від надання робіт (послуг) визнаються доходами операційної діяльності. Підприємство, що надає послуги, визначає доходи за методом нарахування, тобто виручку від реалізації робіт, послуг відображає у податковому обліку в момент складання акта чи іншого документа, оформленого відповідно до чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг.

Витрати, понесені підприємством з метою надання послуг (виконання робіт), відображають як собівартість робіт, послуг на підставі норм ПКУ. За

правилами ПКУ витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визнають витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг (крім нерозподільних постійних загальновиробничих витрат, які включаються до складу собівартості реалізованої продукції в періоді їх виникнення).

Операції з надання послуг та виконання робіт є об'єктом оподаткування ПДВ згідно з п. 185.1 ПКУ [39]. Відповідно до п. 188.1 ПКУ, база оподаткування ПДВ операцій з постачання робіт, послуг визначається виходячи з їх договірної (контрактної) ціни. При цьому враховуються загальнодержавні податки та збори (крім податку на додану вартість).

До складу договірної (контрактної) вартості включають кошти, а також вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються безпосередньо покупцем або третьою особою у зв'язку з компенсацією вартості робіт/послуг.

Виконання та визнання робіт відповідно до договорів будівельного підряду, здійснюється відповідно до складених та затверджених в установленому порядку Актів приймання виконаних робіт у будівництві типової форми, зокрема:

№КБ-2в «Акт приймання виконаних будівельних робіт»;

№КБ-3 «Довідка про вартість виконаних будівельних робіт та витрати».

Ці акти є примірними та залишилися складовою частиною Правил визначення вартості будівництва (ДБН Д.1.1-1-2000).

Проте, їх застосування рекомендоване під час взаєморозрахунків за виконані роботи між замовниками та виконавцями робіт з будівництва, що здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також коштів державних підприємств, установ та організацій. Хоча відповідні локальні акти міністерств та відомств можуть перетворити такі рекомендації на обов'язкові.

Щодо об'єктів, які будують за кошти інших джерел фінансування, то застосування таких форм обумовлюється договором підряду. Тож сторони договору будівельного підряду фактично можуть самостійно вирішувати, які саме форми актів приймання виконаних робіт застосовувати з дотриманням вимог ст. 9

Закону про бухгалтерський облік. Така позиція не суперечить приписам ПКУ. Дохід у підприємства виникає за датою підписання акта форми №КБ-2в.

Щодо ПДВ, то при отриманні бюджетних коштів підприємству слід керуватися п. 187.7 ПКУ, який зазначає, що датою виникнення податкових зобов'язань у разі постачання робіт /послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів є дата зарахування таких коштів на банківський рахунок платника податку або дата отримання відповідної компенсації у будь-якій іншій формі, включаючи зменшення заборгованості такого платника податку за його зобов'язаннями перед бюджетом [39].

Відповідно до ПКУ, за операціями з виконання підрядних будівельних робіт суб'єкти підприємницької діяльності можуть застосовувати касовий метод податкового обліку.

Отже, платник податку, який виконує підрядні будівельні роботи, може обрати за власним бажанням порядок ведення податкового обліку за касовим методом.

З огляду на те, що ПКУ визначено особливий порядок виникнення податкових зобов'язань у разі постачання робіт/послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів, а не встановлено, що на зазначені операції поширюється касовий метод, дата виникнення права на податковий кредит при здійсненні операцій з постачання товарів/послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів визначається у загальновстановленому порядку за правилом першої події відповідно до п. 198.2 ПКУ [39].

Зведена інформація про сильні сторони договорів послуг, підряду та їх недоліки в податковому обліку наведена в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Зведена інформація про сильні сторони договорів послуг, підряду та їх недоліки в податковому обліку

Характеристики договору		ПДВ		Податок на прибуток	
		Податкові зобов'язання	Податковий кредит	Доходи платника	Витрати платника
Укладення договору будівельного	Поверн. передоплати – коригування	У підрядника (п. 187.1 ПКУ), якщо	У замовника (п. 198.2 ПКУ), у т. ч. і при	На дату підписання акта (п.	На дату підписання акта (п. 138.2

підряду, передоплата	ПДВ у підрядника та у замовника (п. 192.1 ПКУ). Підрядник виписує коригування до податкової накладної	замовлення за бюджетні кошти - п. 187.7 ПКУ	перерахуванні авансу новому підряднику при його заміні	137.1 ПКУ)	ПКУ)
-------------------------	---	--	---	------------	------

Продовження табл. 2.13

Укладення договору підряду (робіт, послуг) з фізособою					Датою підписання акта, до фонду оплати праці не включається
Договори про надання консультаційних (аудиторських, юридичних тощо) послуг		За загальним правилом та залежно від системи оподаткування	За загальним правилом та залежно від системи оподаткування	На дату підписання акта (п. 137.1 ПКУ)	На дату підписання акта (п. 138.2 ПКУ)
Інші послуги з просування товару на ринку (мерчандайзинг тощо)	Зв'язок з госпдіяльністю, наявність повного пакета документів, настання економічного ефекту від укладених договорів		Невизнання права на ПК за всім ланцюгом (пункти 198.1, 198.3 ПКУ)		Невизнання права на податкові витрати (п. 138.2, пп. 139.1.9 ПКУ)

Фіскальні органи вважають, що застосовувати касовий метод податкового обліку за операціями з виконання підрядних будівельних робіт мають право суб'єкти підприємницької діяльності, які безпосередньо укладають договори будівельного підряду із замовником.

Якщо підрядник залучає до виконання роботи інших осіб - платників ПДВ, то такі особи визначають податкове зобов'язання та податковий кредит у загальному порядку, за правилом першої події.

Висновки розділу 2:

Магістерська кваліфікаційна робота виконана за показниками ТОВ «ІБК «Центробуд». Основним видом діяльності є будівництво житлових і нежитлових будівель.

1. За результатами узагальнених показників фінансової звітності у 2024 році спостерігається значне покращення результатів діяльності: зокрема отримання прибутку в розмірі 2709,0 тис. грн, тоді як за попередні роки фінансовим результатом діяльності був збиток.

2. Основними ризиками, що впливають на діяльність підприємства є - військова агресія РФ; підвищення цін на енергоносії; низька купівельна спроможність населення; зміна валютного курсу та валютного регулювання; високі кредитні ставки; значне збільшення частки тіньового ринку в Україні; погіршення політичної та економічної ситуації в країні; погіршення іміджу країни; відключення та обмеження споживання електроенергії.

3. Відповідно до Методичних рекомендацій, розкриття методів обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не є обов'язковим елементом облікової політики підприємства, так як для обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не існує альтернативних методів. Відповідно до принципу обачності (обережності, консерватизму), підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань. Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками здійснюється лише одним методом - за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання.

4. Принципи формування підрядниками інформації про доходи та витрати у бухгалтерському обліку визначено НП(С)БО 18 «Будівельні контракти. Отримані від замовника аванси до складу доходів підрядника не включаються, а обліковуються у складі його зобов'язань і зменшуються після завершення робіт та визнання доходу. Валова заборгованість замовника за будівельні роботи відображається у складі незавершеного будівництва. Залишок незавершеного виробництва на ТОВ «ІБК «Центробуд» станом на кінець 2024 року складають суму 355369,0 тис. грн.

5. Генеральні підрядники є постачальниками генпідрядних послуг. У бухгалтерському обліку генпідрядники (виконавці) повинні визнати дохід згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» у розмірі їхньої вартості. Затрати, які генпідрядник несе у

зв'язку з наданням генпідрядних послуг, у бухгалтерському обліку визнаються у складі витрат.

Субпідрядники, які беруть участь у будівництві об'єкта і використовують генпідрядні послуги (забезпечення обсягами робіт), є замовниками й одночасно споживачами таких послуг. Будучи споживачем генпідрядних послуг, субпідрядник несе затрати, прямо пов'язані з виконанням будівельного контракту.

6. Облік розрахунків з підрядниками в умовах цифровізації зазнає суттєвих змін, спрямованих на автоматизацію, підвищення точності, прозорості та оперативності процесів, що, зрештою, покращує якість фінансової звітності. Цифрові інструменти дозволяють відстежувати весь життєвий цикл розрахунків з підрядниками, що підвищує прозорість операцій. Цифровізація впливає на якість інформації, що відображається у фінансовій звітності-завдяки автоматизації та мінімізації помилок, дані про кредиторську заборгованість перед підрядниками (що відображається у Балансі/Звіті про фінансовий стан) стають більш достовірними. В умовах цифровізації змінюється не стільки зміст фінансової звітності (який регулюється НП(С)БО та МСФЗ), скільки процес її формування та якість вихідних даних.

7. У Примітках до фінансової звітності можна формувати деталізовані аналітичні звіти щодо розрахунків з конкретними підрядниками, строків заборгованості тощо, що покращує розкриття інформації .

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ РОЗРАХУНКІВ З ПІДРЯДНИКАМИ

3.1 Методичні прийоми внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками

Внутрішній контроль розрахунків із підрядниками передбачає використання комплексу методичних прийомів, які можна поділити на три основні групи: документальні, фактичні та аналітичні.

1. Документальні прийоми - спрямовані на перевірку правильності та обґрунтованості оформлення всіх первинних документів та реєстрів обліку, що стосуються розрахунків із підрядниками.

Перевірка наявності та відповідності договорів: контроль за наявністю укладених договорів, перевірка їх умов (суми, терміни, обсяги робіт/послуг, штрафні санкції) на відповідність вимогам законодавства та внутрішнім положенням підприємства.

Контроль первинних документів: ретельна перевірка актів виконаних робіт (наданих послуг), рахунків-фактур, податкових накладних, платіжних доручень, виписок банку на предмет їх достовірності, повноти заповнення та відповідності даним облікових реєстрів.

Звіряння даних обліку: зіставлення залишків заборгованості за даними синтетичного (наприклад, рахунок 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками") та аналітичного обліку, а також із даними Головної книги.

Формальна та арифметична перевірка документів: Перевірка правильності розрахунків, підрахунків та відповідності затвердженим тарифам чи цінам, зазначеним в договорах.

2. Фактичні прийоми - застосовуються для підтвердження фізичного існування або факту виконання робіт чи надання послуг, що відображені в документах.

Інвентаризація заборгованості: проведення раптових або планових інвентаризацій розрахунків із підрядниками для підтвердження сум кредиторської заборгованості.

Запит підтверджень (конфірмація): надсилання офіційних запитів підрядникам для письмового підтвердження ними сум заборгованості або її відсутності.

Огляд та перевірка результатів робіт: фізичний огляд виконаних робіт або отриманих матеріальних цінностей (якщо це передбачено договором), що може включати контрольні обміри, експертизу якості тощо.

3. Аналітичні прийоми - допомагають виявити нетипові операції, тенденції та потенційні ризики шляхом аналізу фінансових даних.

Аналіз динаміки та структури заборгованості: дослідження змін у сумах та строках заборгованості, виявлення простроченої кредиторської заборгованості.

Порівняння: зіставлення даних поточного періоду з попередніми періодами, планових показників з фактичними, а також із середньогалузевими даними.

Коефіцієнтний аналіз: розрахунок та аналіз показників платоспроможності, оборотності кредиторської заборгованості тощо.

Економічний аналіз: оцінка обґрунтованості господарських операцій, їх доцільності та впливу на фінансовий стан підприємства.

Тестування системи внутрішнього контролю: оцінка ефективності існуючих процедур контролю та виявлення слабких місць у системі.

Застосування цих прийомів у комплексі забезпечує всебічний та ефективний внутрішній контроль за розрахунками з підрядниками, допомагає запобігати помилкам, шахрайству та забезпечує дотримання розрахунково-платіжної дисципліни.

Отже, методичні прийоми контролю розрахунків із підрядниками включають:

– інвентаризацію (використовують під час контролю стану розрахунків із підрядниками та його відповідності даним бухгалтерського обліку на ту саму дату);

– економічний аналіз та економіко-математичні методи (дають можливість оцінити й виявити динаміку кредиторської заборгованості та дослідити причини утворення нереальних сум заборгованості);

– документальні прийоми (дослідження інформації за сутністю та змістом, перевірка на нормативно-правову відповідність, зустрічна перевірка, зіставлення, логічна перевірка розрахункових регістрів, взаємний контроль операцій) – застосовують під час дослідження суті й змісту розрахункових операцій для з'ясування повноти, законності та правильності відображення останніх в обліку;

– методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів контролю (систематизація та групування виявлених порушень, складання проміжних актів, додатків до актів та висновків Ревізійної комісії, оформлення результатів контролю) [8].

3.2 Організація внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками

Організація внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками включає встановлення порядку документообігу, розподіл обов'язків, регулярну звірку взаєморозрахунків та аналіз витрат.

Організація ефективного внутрішнього контролю розрахунків із підрядниками є критично важливою для забезпечення фінансової дисципліни, запобігання помилкам та зловживанням. Цей процес охоплює низку етапів і процедур, які регулюються, зокрема, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та відповідними методичними рекомендаціями Міністерства фінансів України.

Ключові етапами організації внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками є прийняття послуг/робіт, перевірка документів (акти, рахунки-фактури), узгодження умов, оформлення первинних документів, бухгалтерський облік (рахунок 63), контроль за своєчасністю оплат та проведенням звірок.

Окрім того система внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками включає такі етапи:

Оцінка та ідентифікація ризиків: визначення потенційних ризиків, пов'язаних із розрахунками (наприклад, несвоєчасна оплата, відсутність

первинних документів, шахрайство, невідповідність обсягів виконаних робіт договірним умовам).

Розробка політик та процедур: встановлення чітких правил і регламентів для кожного етапу взаємодії з підрядниками – від укладання договору до остаточного розрахунку.

Впровадження контрольних процедур: застосування конкретних дій для мінімізації ідентифікованих ризиків.

Моніторинг та оцінка: регулярний аналіз ефективності впроваджених процедур і їх коригування за необхідності.

Документування: фіксація всіх етапів контролю та їх результатів.

Прийняття та перевірка: перевіряються акти виконаних робіт/наданих послуг, накладні та рахунки-фактури. Перевіряється відповідність обсягу, якості та вартості умовам договору.

Документальне оформлення: на підставі перевірених документів оформлюються бухгалтерські записи. Вся первинна документація повинна бути належним чином оформлена та підписана.

Бухгалтерський облік: розрахунки з підрядниками ведуться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Контроль за платежами: відстежується своєчасність проведення оплат згідно з договірними умовами.

Звірка взаєморозрахунків: регулярно проводиться звірка розрахунків з підрядниками, що допомагає виявити розбіжності та уникнути переплат.

Аналіз витрат: аналізується динаміка витрат, їх відповідність бюджету та ефективність використання коштів.

Відповідальність: за організацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю відповідає керівник підприємства або уповноважений орган. Головний бухгалтер забезпечує дотримання встановлених процедур.

До ключових процедур внутрішнього контролю розрахунків із підрядниками належать:

Перевірка наявності та умов договорів: всі розрахунки повинні мати під собою належну договірну основу. Перевіряється наявність договору, його реєстрація та відповідність умов чинному законодавству.

Контроль первинної документації: обов'язкова перевірка всіх підтверджуючих документів (акти виконаних робіт/наданих послуг, рахунки-фактури, податкові накладні, накладні) на предмет їхньої достовірності, повноти та відповідності умовам договору.

Звіряння розрахунків (інвентаризація заборгованості): регулярне проведення звірок залишків заборгованості за даними бухгалтерського обліку підприємства з даними підрядників (шляхом складання актів звіряння). Це допомагає виявити розбіжності та підтвердити суми зобов'язань.

Санкціонування платежів: встановлення багаторівневої системи погодження та авторизації платежів (наприклад, підпис відповідальної особи за закупівлю, бухгалтера, керівника), що забезпечує контроль за рухом грошових коштів.

Аналітичні процедури: аналіз динаміки заборгованості, строків її погашення, виявлення простроченої заборгованості та причин її виникнення.

Застосування письмового підтвердження від третіх осіб: у разі потреби направлення запитів підрядникам для підтвердження ними даних про заборгованість або видачу векселів.

Розмежування обов'язків: чітке визначення ролей та відповідальності між співробітниками, що займаються закупівлями, обліком та здійсненням платежів, для запобігання конфлікту інтересів та зловживанням.

Ключову роль в оцінці ефективності системи внутрішнього контролю розрахунків із підрядниками відіграють служба внутрішнього аудиту або залучені незалежні спеціалісти.

Внутрішній аудит надає об'єктивну оцінку стану обліку та контролю розрахунків; виявляє слабкі місця, помилки та можливі порушення законодавства; розробляє рекомендації щодо удосконалення контрольних процедур та підвищення їхньої надійності.

Функції внутрішнього аудиту щодо ефективності системи внутрішнього контролю розрахунків із підрядниками наведено на рисунку 3.1.

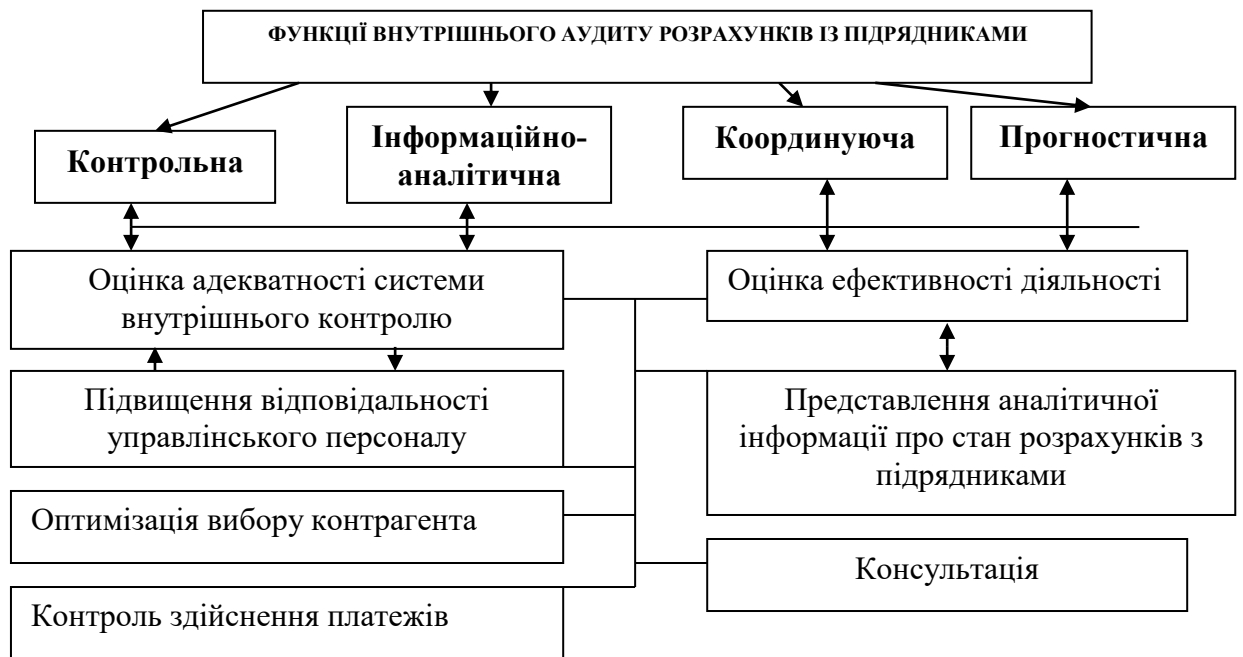

Рис. 3.1. Функції внутрішнього аудиту розрахунків із підрядниками

Ефективна система внутрішнього контролю забезпечує достовірність фінансової інформації, своєчасність розрахунків та мінімізує фінансові ризики підприємства.

3.3. Методика внутрішнього контролю розрахунків з підрядниками

Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» визначено, що зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [6].

Таким чином, зобов'язання – це заборгованість перед кредиторами (постачальниками, підрядниками, державою, працівниками тощо), наявність якої зменшує економічні вигоди підприємства і його капітал. У цивільному праві зобов'язання виникає з договору незалежно від того, чи відбулися вже певні дії щодо його виконання. В обліку в момент підписання договору зобов'язання не відображається.

Важливим складником зобов'язань підприємства є розрахунки з підрядниками. Ефективність контролю господарської діяльності, зокрема

операцій щодо розрахунків із підрядниками та фактів їх зміни, залежить від раціональної його організації та чітко сформованої методики, яка передбачає наявність послідовного переліку етапів, методів та прийомів контролю та відповідного пакету розроблених робочих документів контролера для проведення внутрішньогосподарського контролю обраного об'єкта і базується на визначеному переліку систематизованих джерел інформації.

Л.В. Гуцаленко вважає, що метою внутрішньогосподарського контролю розрахунків із підрядниками підприємства, здійснюваного працівниками служби обліку та ревізійною комісією підприємства, є:

- забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність і зміну сум кредиторської заборгованості;

- своєчасність перерахування коштів кредиторам та правильність пред'явлення претензій і вчасність їх погашення, дотримання розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність підприємства, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність [5].

Н.М. Проскуріна визначає мету контролю розрахунків із підрядниками як: перевірку наявності та правильності оформлення первинних документів, що є підставою для записів із кредиторської заборгованості; оцінку синтетичного й аналітичного обліку, правильність використання рахунків Плану рахунків; перевірку правильності розрахунків із кредиторської заборгованості [50, с. 370].

На підставі вищесказаного, вважаємо, що метою контролю розрахунків із підрядниками є перевірка реальності розрахунків із підрядниками за виконані роботи та послуги, правильності складання відповідних первинних документів дотримання законності проведених операцій, достовірність відображення у фінансовій звітності.

Для досягнення поставленої мети служба внутрішнього контролю підприємства має виконати такі завдання (рис. 3.2). Контроль процесу постачання розпочинається з оцінки потенційного підрядника та якості сировини, матеріалів, устаткування, енергоносіїв, інших ресурсів, виконаних робіт і послуг, що купуються підприємством. Після підписання договорів підряду контролером перевіряється факт виконання договірних відносин та розрахункової дисципліни.

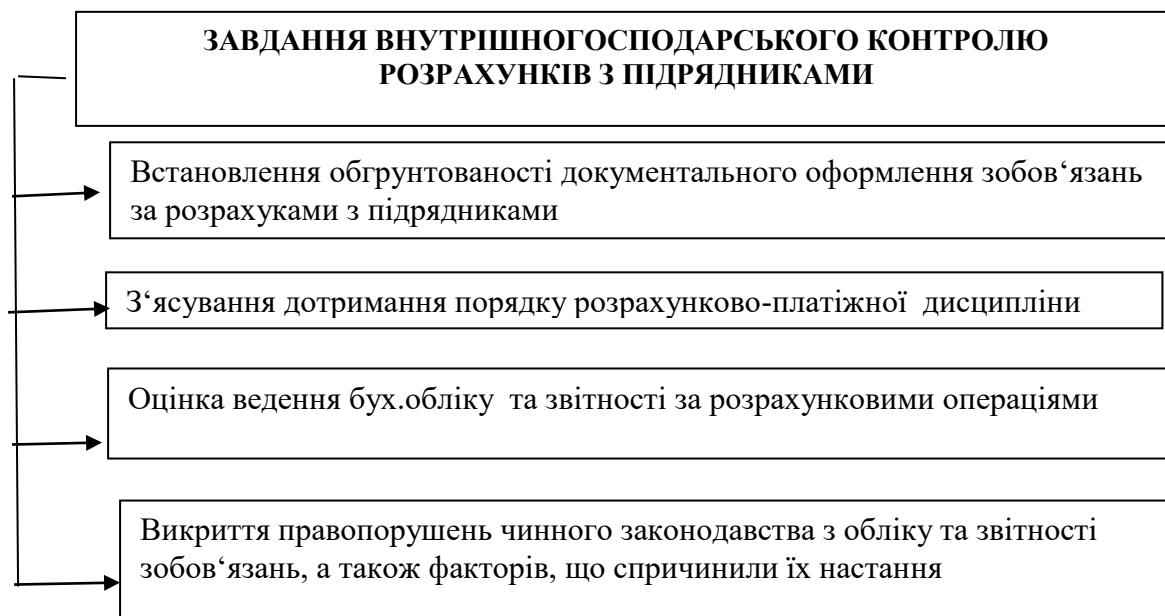

Рис.3.2. Завдання внутрішньогосподарського контролю розрахунків з підрядниками

На думку А.В. Киян і О.Ф. Ярмолюк, одним із найважливіших завдань ефективної організації системи внутрішнього контролю операцій із забезпечення виконання договірних зобов'язань на підприємствах є регламентування його здійснення, тобто закріплення відповідного порядку виконання контролю у відповідних наказах або положеннях та формування системи внутрішніх розпорядчих документів: – положенні про облікову політику (в частині врегулювання особливостей облікового відображення виконання та зміни зобов'язань підприємства); – положенні про філіали, представництва, відокремлені підрозділи (визначення особливостей виконання та зміни зобов'язань за філіалами, представництвами, відокремленими підрозділами для оцінки їх впливу на фінансовий стан підприємства у цілому); – положенні про договірну роботу; – графіку документообігу (фіксація руху первинних облікових документів та відстеження виконання розрахунків з підрядниками підприємства); – положенні про службу внутрішнього контролю (розкриття та закріплення функціональних обов'язків обраних суб'єктів контролю над підконтрольним об'єктом); – посадових інструкціях працівників (визначення контрольних функцій та реалізація процедур контролю над обраним об'єктом перевірки) [10, с. 78–79].

Перевірка зобов'язань перед підрядниками здійснюється в декілька етапів (рис. 3.3).

Рис.3.3. Етапи внутрішньогосподарського контролю розрахунків із підрядниками
Під час здійснення контролю розрахунків із підрядниками контролер спирається на дані інформаційних джерел, які узагальнено на рисунку 3.4.

Джерелами даних для перевірки документальної обґрунтованості розрахунків з підрядниками є такі документи: рахунки-фактури, накладні, рахунки, акти приймання виконаних робіт (послуг), товарно-транспортні накладні, податкові накладні, документи транспортних підприємств, митні декларації, актів приймання виконаних робіт у будівництві типової форми, зокрема: №КБ-2в «Акт приймання виконаних будівельних робіт»; №КБ-3 «Довідка про вартість виконаних будівельних робіт та витрати».

Рис. 3.4. Інформаційна база внутрішньогосподарського контролю розрахунків з підрядниками

За умови, якщо розрахунки здійснюються у безготівковій формі:

– платіжні інструкції щодо кредитового переказу грошових коштів, платіжні інструкції щодо дебетового переказу грошових коштів за згодою платника, чеки, акредитиви, векселі, платіжні інструкції щодо дебетового переказу грошових коштів без згоди платника;

– якщо розрахунки здійснюються у готівковій формі: чек, квитанція до прибуткового касового ордера або копія чека з відміткою «сплачено».

Оцінивши систему внутрішнього контролю на підприємстві, контролер переходить до планування перевірки, кінцевим результатом якого є складання програми перевірки.

Програма перевірки розрахунків із підрядниками повинна містити питання правової відповідності договорів підряду, наявності та правильності оформлення первинних документів на виконання робіт, зокрема Актів приймання виконаних робіт у будівництві типової форми: №КБ-2в «Акт приймання виконаних будівельних робіт» та №КБ-3 «Довідка про вартість виконаних будівельних робіт та витрати»; правильності списання заборгованості зі строком позовної давності, що минув, обчислення ПДВ, сплаченого підрядникам, та ін.

Контролер повинен своєчасно складати робочу документацію, яка є достатніми та відповідними записами для звіту контролера та доказом того, що контроль планувався та виконувався відповідно до застосованих законодавчих і нормативних вимог. Такі документи дадуть змогу оперативно та своєчасно отримувати інформацію, проводити перевірку, виявляти можливі порушення.

Завершальним етапом контролю є узагальнення та реалізація його результатів.

За результатами перевірки контролером складається звіт, де мають бути об'єктивно відображені наслідки перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства, установи чи організації, наведено перелік фактів виявлених порушень у їхній роботі.

Форма складання звіту затверджується відомчими положеннями й інструкціями і повинна мати таку структуру (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структура звіту контролера

Частина звіту	Характеристика
Загальна (вступна) частина	номер звіту, реквізити об'єкту перевірки, дата складання звіту, термін проведення перевірки, П.І.Б. внутрішніх контролерів і посадових осіб організації, задіяних у перевірці, П.І.Б. матеріально відповідальних осіб, а також посадових осіб, відповідальних за фінансово-господарську діяльність об'єкту перевірки, період часу, питання, які піддалися документальній і фактичній перевірці
Аналітична частина	перелік виявлених відхилень, які перевищують рівень істотності та їх причини; оцінка, виявлених відхилень із погляду їх впливу на фінансово-економічні показники роботи об'єкту перевірки; відомості про виявлені порушення і допущені помилки, які призводять до викривлення фінансової звітності; підтвердження фактів порушень і недоліків у роботі матеріально-відповідальних і посадових осіб

Висновки і рекомендації (підсумкова частина)	загальні висновки за результатами внутрішньої перевірки; рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності структурних підрозділів і організації; рекомендації стосовно застосування оптимальних моделей і методів, пов'язаних із прийняттям рішень, спрямованих на усунення негативних відхилень і вдосконалення управління структурними підрозділами й організацією у цілому; розрахунок економічного ефекту і оцінка можливого впливу внесених рекомендацій на фінансово-економічні показники роботи перевіреного об'єкту
--	---

Джерело: узагальнено автором за [51, с. 12–13]

Підсумковий звітний документ готується для доведення до керівництва організації відомостей про недоліки в обліку, системі внутрішнього контролю і управління організацією для підвищення їх ефективності.

Рахунок 63 не дає змоги отримувати оперативну інформацію для управління фінансово-розрахунковими операціями, оскільки не показує заборгованості за кожним договором, не характеризує поточну заборгованість, термін сплати якої ще не настав, а яка вже про групування рахунків за виконанням умов погашення заборгованості перед підрядниками, розроблене А.В. Киян і О.Ф. Ярмолук (табл.3.2).

Зазначене групування рахунків сприятиме поглибленню внутрішньогосподарського контролю над кредиторською заборгованістю за суб'єктами постачання та термінами оплати, а також спростить звірку відомостей за об'єктами постачання (видами товарно-матеріальних цінностей, одержаними роботами та послугами).

Таблиця 3.2

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» із субрахунками першого та другого порядку

63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	631.1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»
		631.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»
		631.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»
	632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»	632.1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»
		632.2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками»
		632.3 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками»

	633 «Розрахунки з вітчизняними підрядниками»	633.1 «Заборгованість перед вітчизняними підрядниками, термін сплати якої ще не настав»
		633.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними підрядниками»
	634 «Розрахунки з іноземними підрядниками»	633.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними підрядниками»

Організація аналітичного обліку розрахунків із підрядниками має забезпечити можливість отримання необхідних даних за:

- акцептованими та іншими розрахунковими документами, термін оплати яких не настав;
- виданими векселями, термін оплати яких не настав;
- простроченими векселями; отриманими комерційними кредитами.

Проведене дослідження організації та методики внутрішньогосподарського контролю зобов'язань перед підрядниками дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

- трактування категорії «зобов'язання» в юридичній, нормативній і економічній літературі має відмінності, оскільки юридично зобов'язання виникають після підписання договору на постачання товарів (виконання робіт, надання послуг), а в бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів;

- критичний аналіз спеціальної літератури дав змогу дати визначення поняттю «зобов'язання», а також сформулювати мету контролю розрахунків із підрядниками;

- для підвищення ефективності контролю зобов'язань перед підрядниками чітко визначено послідовність проведення контролю, методи та прийоми перевірки, робочу документація та джерела інформації контролера;

- перевірка включає в себе декілька етапів: тестування системи внутрішнього контролю, розроблення програми перевірки, здійснення контролю та складання звіту контролера;

- рекомендовано здійснити групування рахунків за виконанням умов погашення заборгованості.

3.4. Узагальнення результатів внутрішнього контролю для прийняття управлінських рішень

Визначення напрямів розвитку внутрішнього контролю розрахунків із контрагентами є ключовим елементом комплексної системи обліково-аналітичного забезпечення.

Бухгалтерський облік забезпечує керівництво організаційною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, та формує інформаційну базу для здійснення своєчасного контролю фінансово-господарської діяльності.

Головне завдання органів внутрішнього контролю полягає в забезпеченні задоволення потреб органів управління в частині надання контрольної інформації з різних питань, що цікавлять керівництво, тому основними функціями внутрішнього контролю є:

- оцінка адекватності системи внутрішнього контролю – перевірка ланок управління (у тому числі бухгалтерської служби), надання обґрунтованих пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і рекомендацій із підвищення ефективності управління;

- оцінка ефективності діяльності – здійснення експертної оцінки різних сторін функціонування організації (у тому числі сфери розрахунків із контрагентами) і надання обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення.

Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи:

- 1) статичний та динамічний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;

- 2) обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків підрядників, а також оптимального терміну такої відстрочки;

- 3) попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості тощо –
рисунок 3.5.

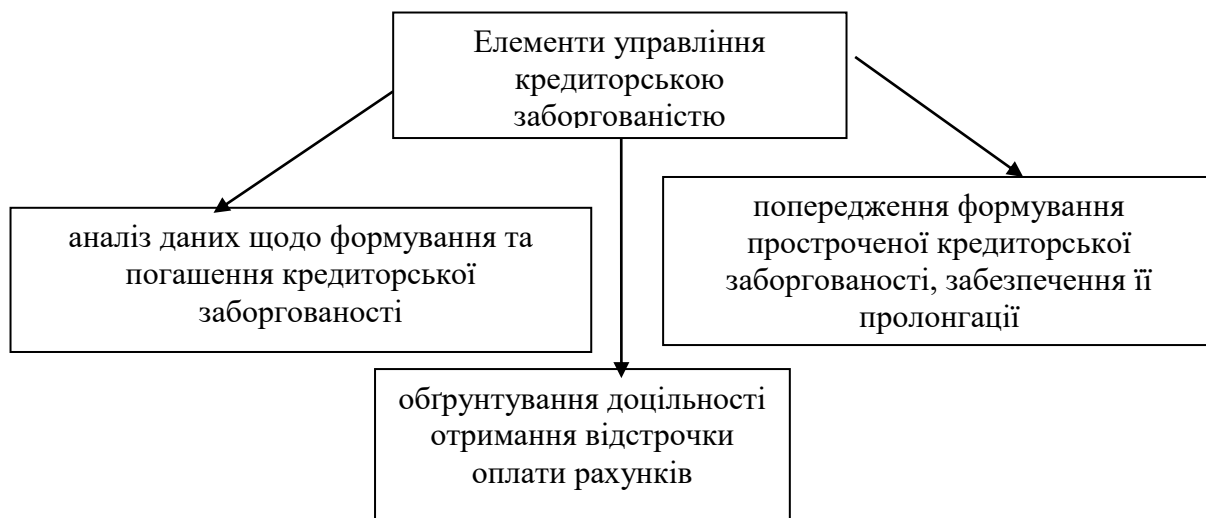

Рис. 3.5. Основні елементи управління кредиторською заборгованістю

Отже, в управлінні кредиторською заборгованістю необхідно використовувати особливо продуманий аналітичний механізм у формуванні підходів до такого явища.

Юридичним документом щодо розрахунків з постачальниками і підрядниками є договір. В сучасних умовах він є важливим об'єктом контролю та регулювання обліку діяльності підприємств.

Таким чином, при укладенні договору підряду слід чітко обумовити результат виконуваних робіт.

У договорі підряду доцільно передбачити:

предмет договору;

терміни початку і закінчення робіт; права й обов'язки сторін;

вартість і порядок фінансування робіт;

порядок контролю замовником якості робіт та матеріалів;

порядок приймання-передачі виконаних робіт;

порядок розрахунків за виконані роботи;

страхування ризиків, фінансові гарантії;

відповідальність сторін.

Вважаємо, що при укладанні договору підряду на товаристві з обмеженою відповідальністю «ІБК «Центробуд» особливу увагу необхідно приділяти його суттєвим умовам. Головними ознаками суттєвості договору підряду як об'єкта

бухгалтерського спостереження є його предмет, ціна, форма розрахунку та санкції при неправомірній поведінці або порушенні умов договору.

Предмет договору підряду втілює в собі особистий інтерес покупця (замовника). Особистим інтересом підрядника є своєчасний розрахунок за проведені роботи (надані послуги). Це дало підставу для визначення головних ознак суттєвості договору підряду.

Таким чином, суттєві умови – це перелік окремих ознак договору підряду, що виражають інтереси його укладачів та сукупність яких здатна забезпечити перебіг від можливості у дійсність.

Визнання договору підряду об'єктом бухгалтерського обліку потребує розробки способів його відображення у обліковій системі.

Враховуючи викладене, на нашу думку, слід вести на ТОВ «ІБК «Центробуд» облік договорів підряду на рахунках позабалансового обліку 031 «Договірні зобов'язання» та 032 «Договірні права». Ці запаси відображати на рахунках з моменту набуття договором юридичної сили.

Головною особливістю, яка визначає прийоми та методи відображення договорів підряду на позабалансових рахунках, є врахування такої умови договору, як спосіб оплати: повна передоплата, часткова передоплата, оплата після одержання продукції (табл.3.3).

Подальші позабалансові операції необхідно реєструвати одночасно зі змінами майнового та фінансового стану підприємства, що виникають внаслідок виконання сторонами договірних зобов'язань, і є підставою для бухгалтерських записів на рахунках 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 371 «Розрахунки за авансами виданими».

Запропоновані напрямки дозволять підвищити ефективність обліку кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.3

Порядок відображення договірних відносин з обліку розрахунків з постачальниками (підрядниками) на позабалансових рахунках

Зміст операції	Рахунок «Договірні зобов'язання» 031		Рахунок «Договірні права» 032	
	дебет	кредит	дебет	кредит
1. Спосіб оплати: оплата після одержання продукції				
Укладено договір підряду	-	31621254 грн	31621254 грн	-

Одержано сировину та матеріали	-	-	-	31621254 грн
Здійснено оплату	31621254 грн	-	-	-
2. Спосіб оплати: часткова передоплата				
Укладено договір підряду	-	31621254 грн	31621254 грн	-
Перераховано аванс	10000000,00грн	-	-	-
Одержано сировину та матеріали	-	-	-	31621254 грн
Здійснено розрахунок	остаточний 21621254 грн	-	-	-
3. Спосіб оплати: повна передоплата				
Укладено договір підряду	-	31621254 грн	31621254 грн	-
Здійснено передоплату	31621254 грн	-	-	-
Одержано сировину та матеріали	-	-	-	31621254 грн

* у таблиці наведено приклад на суму не виконаних договорів підряду у національній валюті (грн.)

Отже, запропоновані напрямки удосконалення дозволять усунути недоліки в документальному оформленні розрахунків, забезпечити узгодження між сторонами, нормативними документами, належну систематизацію наведеної в них інформації тощо.

Отже, для покращення розрахункової дисципліни щодо скорочення кредиторської заборгованості та для удосконалення обліку розрахунків з підрядниками доцільно:

- систематично здійснювати контроль за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових засобів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

- проводити аналіз складу і структури дебіторської і кредиторської заборгованості за конкретними підрядниками, постачальниками і покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення. Дані про терміни виникнення (погашення) заборгованості мають бути регулярними і оперативними, їх доцільно акумулювати в окремому документі, наприклад: реєстр старіння рахунків дебіторів, кредиторів. Складати такий реєстр можна у вигляді матриці, по рядках

вказуються суб'єкти заборгованості, по стовпцях вказуються суб'єкти заборгованості, по стовпцях – строки утворення. Реєстр може оперативно виявляти тих боржників, успішна робота з якими може принести найбільший результат для підприємства, а також тих з якими повинні встановлюватися особливі відносини;

– контролювати оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків щодо простроченої заборгованості, так як в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості виконаних робіт, тому доцільно розширити систему авансових платежів;

– запровадити на підприємстві систему аналітичного обліку дебіторської заборгованості не тільки по термінах, але і за розмірами, місцезнаходженням юридичних осіб, фізичних осіб і пропонованих умов оплати;

– організувати роботу з договорами таким чином, щоб мати можливість в картці клієнта зазначати умови оплати (передплата або післяплата) та контролювати надходження коштів відповідно до умов договору.

Таким чином, вищевикладені пропозиції будуть сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, оптимізації обсягів кредиторської заборгованості і зміцнення фінансового стану підприємства.

Висновки до розділу 3:

1. Внутрішній контроль розрахунків із підрядниками передбачає використання комплексу методичних прийомів, які можна поділити на три основні групи: документальні, фактичні та аналітичні. Документальні прийоми - спрямовані на перевірку правильності та обґрунтованості оформлення всіх первинних документів та реєстрів обліку, що стосуються розрахунків із підрядниками. Фактичні прийоми - застосовуються для підтвердження фізичного існування або факту виконання робіт чи надання послуг, що відображені в документах. Аналітичні прийоми - допомагають виявити нетипові операції, тенденції та потенційні ризики шляхом аналізу фінансових даних. Застосування цих прийомів у комплексі забезпечує всебічний та ефективний внутрішній

контроль за розрахунками з підрядниками, допомагає запобігати помилкам, шахрайству та забезпечує дотримання розрахунково-платіжної дисципліни.

2. Проведене дослідження організації та методики внутрішньогосподарського контролю зобов'язань перед підрядниками дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

- трактування категорії «зобов'язання» в юридичній, нормативній і економічній літературі має відмінності, оскільки юридично зобов'язання виникають після підписання договору на постачання товарів (виконання робіт, надання послуг), а в бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів;

- критичний аналіз спеціальної літератури дав змогу дати визначення поняттю «зобов'язання», а також сформулювати мету контролю розрахунків із підрядниками;

- для підвищення ефективності контролю зобов'язань перед підрядниками чітко визначено послідовність проведення контролю, методи та прийоми перевірки, робочу документація та джерела інформації контролера;

- перевірка включає в себе декілька етапів: тестування системи внутрішнього контролю, розроблення програми перевірки, здійснення контролю та складання звіту контролера;

- рекомендовано здійснити групування рахунків за виконанням умов погашення заборгованості.

3. Отже, для покращення розрахункової дисципліни щодо скорочення кредиторської заборгованості та для удосконалення обліку розрахунків з підрядниками доцільно: – систематично здійснювати контроль за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових засобів; – перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства; – проводити аналіз складу і структури дебіторської і кредиторської заборгованості за конкретними підрядниками, постачальниками і покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості

або термінів їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення.

Таким чином, вищевикладені пропозиції будуть сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, оптимізації обсягів кредиторської заборгованості і зміцнення фінансового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

Магістерська кваліфікаційна робота виконана за показниками ТОВ «ІБК «Центробуд». Основним видом діяльності є будівництво житлових і нежитлових будівель.

За результатами узагальнених показників фінансової звітності у 2024 році спостерігається значне покращення результатів діяльності: зокрема отримання прибутку в розмірі 2709,0 тис. грн, тоді як за попередні роки фінансовим результатом діяльності був збиток.

1. Відповідно до Методичних рекомендацій, розкриття методів обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не є обов'язковим елементом облікової політики підприємства, так як для обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками не існує альтернативних методів. Відповідно до принципу обачності (обережності, консерватизму), підприємству необхідно застосовувати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань. Виходячи з вказаного принципу, облік кредиторської заборгованості за розрахунками з підрядниками здійснюється лише одним методом - за вартістю, що зафіксована у первинних документах на дату її визнання.

2. Принципи формування підрядниками інформації про доходи та витрати у бухгалтерському обліку визначено НП(С)БО 18 «Будівельні контракти. Отримані від замовника аванси до складу доходів підрядника не включаються, а обліковуються у складі його зобов'язань і зменшуються після завершення робіт та визнання доходу.

Валова заборгованість замовника за будівельні роботи відображається у складі незавершеного будівництва. Залишок незавершеного виробництва на ТОВ «ІБК «Центробуд» станом на кінець 2024 року складають суму 355369,0 тис. грн.

3. Генеральні підрядники є постачальниками генпідрядних послуг. У бухгалтерському обліку генпідрядники (виконавці) повинні визнати дохід згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» у розмірі їхньої вартості. Затрати, які генпідрядник несе у зв'язку з наданням генпідрядних послуг, у бухгалтерському обліку визнаються у складі витрат.

Субпідрядники, які беруть участь у будівництві об'єкта і використовують генпідрядні послуги (забезпечення обсягами робіт), є замовниками й одночасно споживачами таких послуг. Будучи споживачем генпідрядних послуг, субпідрядник несе затрати, прямо пов'язані з виконанням будівельного контракту.

4. Облік розрахунків з підрядниками в умовах цифровізації зазнає суттєвих змін, спрямованих на автоматизацію, підвищення точності, прозорості та оперативності процесів, що, зрештою, покращує якість фінансової звітності.

Цифрові інструменти дозволяють відстежувати весь життєвий цикл розрахунків з підрядниками – від укладання підрядного договору до остаточного платежу, що підвищує прозорість операцій.

Цифровізація впливає на якість інформації, що відображається у фінансовій звітності-завдяки автоматизації та мінімізації помилок, дані про кредиторську заборгованість перед підрядниками (що відображається у Балансі/Звіті про фінансовий стан) стають більш достовірними.

В умовах цифровізації змінюється не стільки зміст фінансової звітності (який регулюється НП(С)БО та МСФЗ), скільки процес її формування та якість вихідних даних.

5. У Примітках до фінансової звітності можна формувати деталізовані аналітичні звіти щодо розрахунків з конкретними підрядниками, строків заборгованості тощо, що покращує розкриття інформації.

Внутрішній контроль розрахунків із підрядниками передбачає використання комплексу методичних прийомів, які можна поділити на три основні групи: документальні, фактичні та аналітичні.

Документальні прийоми - спрямовані на перевірку правильності та обґрунтованості оформлення всіх первинних документів та реєстрів обліку, що стосуються розрахунків із підрядниками.

Фактичні прийоми - застосовуються для підтвердження фізичного існування або факту виконання робіт чи надання послуг, що відображені в документах.

Аналітичні прийоми - допомагають виявити нетипові операції, тенденції та потенційні ризики шляхом аналізу фінансових даних.

Застосування цих прийомів у комплексі забезпечує всебічний та ефективний внутрішній контроль за розрахунками з підрядниками, допомагає запобігати помилкам, шахрайству та забезпечує дотримання розрахунково-платіжної дисципліни.

6. Проведене дослідження організації та методики внутрішньогосподарського контролю зобов'язань перед підрядниками дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

- трактування категорії «зобов'язання» в юридичній, нормативній і економічній літературі має відмінності, оскільки юридично зобов'язання виникають після підписання договору на постачання товарів (виконання робіт, надання послуг), а в бухгалтерському обліку відображують тільки ті зобов'язання, що виникли в результаті виконання укладених договорів;

- критичний аналіз спеціальної літератури дав змогу дати визначення поняттю «зобов'язання», а також сформулювати мету контролю розрахунків із підрядниками;

- для підвищення ефективності контролю зобов'язань перед підрядниками чітко визначено послідовність проведення контролю, методи та прийоми перевірки, робочу документація та джерела інформації контролера;

- перевірка включає в себе декілька етапів: тестування системи внутрішнього контролю, розроблення програми перевірки, здійснення контролю та складання звіту контролера;

- рекомендовано здійснити групування рахунків за виконанням умов погашення заборгованості.

7. Отже, для покращення розрахункової дисципліни щодо скорочення кредиторської заборгованості та для удосконалення обліку розрахунків з підрядниками доцільно:

- систематично здійснювати контроль за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових засобів;

- перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

- проводити аналіз складу і структури дебіторської і кредиторської заборгованості за конкретними підрядниками, постачальниками і покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявляти прострочену заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення.

Таким чином, вищевикладені пропозиції будуть сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, оптимізації обсягів кредиторської заборгованості і зміцнення фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Частина 2 Житомир : ЖДТУ, 2010. 524 с.
2. Візіренко С.В. Удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3. С. 249–254.
3. Голов С. Ф. Інформаційне забезпечення управління бізнесом. Методологічні засади управління бізнесом: монографія. К.: За друга, 2014. С. 182 –196.
4. Голов С. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством упродовж його життєвого циклу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 4. С. 2–12.
5. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: [навч. посіб.] / Л.В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. К.: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
6. Жадько К. С., Олійник Л. Ш., Семенюта В. В. Бухгалтерський облік: ділові ігри, ситуаційні вправи, тести: практикум. Дніпро: УМСФ, 2018. 100 с.
7. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник в 3-х томах/ Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Львів: Львівська політехніка, 2021. 1684 с.
8. Зінченко О. В., Радіонова Н. Й., Хаустова Є. Б. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях: навч. посіб. / під заг. ред. М. І. Скрипник. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 340 с.
9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30 листопада 1999 р. № 291. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2000. № 1. С. 6-24.
10. Киян А.В. Облік і контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками / А.В. Киян, О.Ф. Ярмолук. Молодий вчений. 2015. № 9(24). С. 77–80.
11. Коблянська І.О. Методика обліку і аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками / І.О. Коблянська, Г.Ю. Коблянська, Ж. В. Гребенчук // *Modern economics*, 2017. № 3. С.78-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_3_11 (дата звернення: 9.10.2025).
12. Ковальчук Т.Л. Фінансовий словник [2-ге вид.]. К.: Знання, 2016. 287 с.

- 13.Корягін М. В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції : монографія /М. В. Корягін. Львів: Львів. комерц. акад., 2012. 388 с.
- 14.Корягін М.В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія / М.В. Корягін, П.О. Куцик. Київ: Інтерсервіс, 2015. 276 с.
- 15.Кужельний М. В. Теорія бух обліку: [підручник] / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. К. : КНЕУ, 2001. 334 с.
- 16.Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік: навчальний посібник / за заг. ред. к.е.н, проф. П.Й. Атамаса. – Київ : ЦУЛ, 2019. 356 с.
- 17.Маркус О. В. Напрями вдосконалення управлінського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, інструменти контролю платоспроможності підприємств / О.В. Маркус, І.О. Романюк . *Ефективна економіка*, 2020. № 5. С.1-3. URL: <http://www.economy.nayk a.com.ua> (дата звернення: 20.10.2025).
18. Мацишин В. ОПД-42.pdf URL: https://dspace.wunu. edu.ua/bitstream/316497/25893/1/%D0%9C%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%92.%20%D0%9E%D0%9F%D0%94-42.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 19.10.2025).
- 19.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 –Запаси”: офіц. текст [цей Стандарт змінює МСБО 2 –Запаси” (переглянутий в 1993 р.)]. 2012. URL: http://www.minfin.gov.ua/document/92420/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E_.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
- 20.МСА 315 (переглянутий 2019): «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення», український переклад та методичні матеріали. URL: <http://mof.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2025).
- 21.МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
- 22.Мулик Я. І. Стан та перспективи розвитку аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства / Я. І. Мулик // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2018. №2. С.106-115. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення: 01.10.2025).

23. Нікітчук К. М. Аудиторські процедури як основи контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками / К. М. Нікітчук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 4. С. 400-403. URL: <http://easterneurope-ebm.in.ua>. (дата звернення: 03.10.2025).
24. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ МФУ від 07 лютого 2020р. № 73 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 20.10.2025).
25. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» Наказ МФУ №353 від 20.01.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 15.10.2025).
26. НП(С)БО 16 «Витрати»: Наказ Мінфіну України від 31.12.1999 № 318. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/z0027-00; чинна редакція. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2025).
27. НП(С)БО 11 «Зобов'язання» Наказ МФУ №20 від 31.01.2000 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 15.10.2025).
28. НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» Наказ МФУ №318 від від 31.12.99 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 15.10.2025).
29. НП(С)БО 9 «Запаси» Наказ МФУ №246 від 20.10.1999 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 15.10.2025).
30. НП(С)БО №15 «Дохід»: Наказ МФУ № 290 від 29.11.1999 р. 87 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 15.10.2025).
31. НП(С)БО №23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06 2001 р. № 303 зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>. (дата звернення: 15.10.2025).
32. Облік і оподаткування : практикум дистанційного тестування : навч. посіб. / за заг. ред. : М. Огійчука, Т. Іщенко, М. Бондаря, О. Гуторова, Є. Калюги, Н. Вовчук. Київ. Алерта, 2018. 306 с.
33. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ... URL: https://ur.knute.edu.ua/bitstreams/358c2025-8211-45cc-aac7-c378d0b755e2/download?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.10.2025).

34. Організація обліку розрахункових операцій URL: [https:// elib.lntu.edu.ua](https://elib.lntu.edu.ua) (дата звернення: 15.10.2025).
35. Особливості тестування системи ... URL: [https:// economyandsociety. in. ua/index.php/ journal/article/view/ 2598?utm_ source= chatgpt.com](https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2598?utm_source=chatgpt.com) (дата звернення: 15.10.2025).
36. Островерха Р. Е. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку: організаційний аспект. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2017. Випуск 1, С. 167-175
37. Павлова Г. Є. Звітність підприємств: підручник / О. В. Бudyко, Ю. В. Масюк, Г. Є. Павлова, І. П. Приходько. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2015. 236 с.
38. Побережець О.В., Кравченко В.І. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*, 2017. Т.22. Вип. 4(57). С. 138-141. URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2017_22_4/31.pdf (дата звернення: 15.10.2025).
39. Податковий кодекс України: ст. 44 «Вимоги до підтвердження даних...». Офіційні джерела і роз'яснення контролюючих органів. URL: [https:// kodeksy.com.ua](https://kodeksy.com.ua) (дата звернення: 5.10.2025).
40. Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року № 879 (в редакції від 29.07.2022, z0779-22)
41. Попітich Т. Облікова політика: понятійний апарат і класифікація. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації Міжнародний науковий журнал*. Випуск 2. 2016, С. 63-74
42. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник / Н. Л. Правдюк, Л. В. Коваль, О. В. Коваль. Київ:, «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.
43. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Редакція від 20.06.2024, підстава – 3720-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2258-19?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 19.10.2025).
44. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада

- України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 29.10.2025).
45. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України. Наказ від 27 червня 2013 року N 635 Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 14 січня 2020 року N 6, від 18 жовтня 2022 року N 337 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MF13052> (дата звернення: 19.10.2025).
46. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 [Електронний ресурс]. URL: <http://dtk.com.ua/show/2cid010244.html>. (дата звернення: 19.10.2025).
47. Про затвердження НП(С)БО 11 «Зобов'язання»: Наказ Мінфіну України від 31.01.2000 № 20. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00 (дата звернення: 29.10.2025).
48. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 № 291. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/z0892-99; z0893-99 (дата звернення: 29.10.2025).
49. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/922-19 (дата звернення: 29.10.2025).
50. Проскуріна Н.М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика: [монографія] / Н.М. Проскуріна ; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. К. : Інформ.-аналіт. Агентство, 2011. 739 с.
51. Сметанко О.В. Узагальнення результатів роботи служби внутрішнього аудиту. *Економічні науки*. 2011. № 6. С. 10–18.
52. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : [підручник] / В.В. Сопко, В.П. Завгородній. К. : КНЕУ, 2015. 258 с.
53. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник 7- те вид., допов. і перероб. К. : Алерта, 2016. 928 с.
54. Фінансовий облік 1: навч. посіб. / В. Г. Васильєва тощо. Дніпро: Акцент,

2016. 236 с.

55. Фінансовий облік I. навч. посіб. Є.Ю.Шара, І.Є. Соколовська-Гонтаренко. К: Центр учб. л-ри, 2016. 336с.
56. Фінансовий облік II. навч. посіб. Є.Ю. Шара, І.Є. Соколовська-Гонтаренко. К: Центр учб. л-ри, 2016. 308с.
57. Фінансовий облік II: конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Облік і оподаткування» галузі знань 07 Управління та адміністрування спец. 071 Облік і оподаткування денної та заоч. форм навч. / уклад. В.В. Чудовець. Луцьк : Луцький НТУ, 2020. 144 с.
58. Фінансовий облік: навчальний посібник : [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 650 с.
59. Фінансовий облік: навчальний посібник. Лисиченко О.О., Атамас П. Й., Атамас О. П. К.: ЦУЛ, 2019. 356 с.
60. Фінансовий облік: навчальний посібник / Л.К. Сук, П.Л. Сук. 3-тє вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2016. 663 с.
61. Фінансовий облік: підруч. / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.В. Гудзь [та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 478 с.
62. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / [М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, М.І. Беленкова та ін.]; за ред. М.Ф. Огійчука. – 6-те вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2011. 1042с.
63. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М.Ф. Огійчук, Л.О. Сколотій, М.І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М.Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. К.: Алерта, 2016. 1042 с.
64. Хомин П. Я. Облікова політика в контексті методологічного обґрунтування сутності дефініцій. *Університетські наукові записки*. 2017. №3 (23). С. 259–

65. Цивільний кодекс України: Глава 61 «Підряд». База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (дата звернення: 29.10.2025).
66. Чацкіс Ю. Д. Організація бухгалтерського обліку: навч. пос. / Ю. Д. Чацкіс, О. А. Наумчик. К. : ЦУЛ, 2011. 564 с.
67. Чепець О. Г. Необхідність узгодження методології бухгалтерського обліку й фінансової звітності. *Агросвіт*. 2014. № 20. С. 26-31.
68. Чудовець В.В., Жураковська І.В. Фінансовий облік і звітність: навч. посіб. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. 330 с.
69. Шендригоренко М.Т. Облік і внутрішній аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками / М.Т. Шендригоренко, Ю.В. Ротозеєнко // *International multidisciplinary scientific journal «ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind»*, 2019. №8. С. 26-30.
70. Шигун М. М. Фактори впливу на процеси організації бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 2 (52). С. 216–218.
71. Якубенко Ю. Л. Становлення аудиторської діяльності в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки. 2014. С. 200-203.
72. Ярош Ю.В., Овчарова Н.В. Загальні засади проведення внутрішнього контролю на підприємстві: матеріали IV Всеукраїнської наук. 92 практ. конф., 28 листопада 2018 року. м. Харків. 2018, С. 36 – 38.

ДОДАТКИ

Додаток А1

Таблиця стандартів для розрахунків з підрядниками –відповідності стандартів і контролів (P2P): Таблиця узагальнює ключові міжнародні стандарти (IFRS/IAS, IPSAS, рамки контролю COSO та ІА, а також ISAE/ISA) в прив'язці до процесу procure-to-pay.

Стандарт	Що регулює	Ключові положення для розрахунків з підрядниками	Обов'язкові розкриття (core)	Типові ризики та контролі	Де у P2P-циклі
IFRS 15	Виручка за договорами з клієнтами	Змінна винагорода, суттєвий компонент фінансування, договірні активи/зобов'язання, момент виконання	Політики визнання, оцінкові судження, чутливість змінної винагороди	Ризик помилкового таймінгу виручки та платежів; контролі: узгодження етапів, актів, KPI	Приймання робіт, погодження актів, запуск платежу
IFRS 9	Фінінструменти	Кредиторка, ECL, класифікація, факторинг, supplier finance	Таблиці ECL, методики, припущення, трансфери стадій	Ризик неплатежів/подвійних оплат; контролі: валідація контрагентів, дублікації інвойсів	Рознесення зобов'язань, платіжний календар
IFRS 7	Розкриття ризиків	Ліквідність, кредитний, валютний ризики	Матеріальність, строковість, концентрації, чутливість	Ризик непрозорості зобов'язань; контролі: звіти строковості, ліміти контрагентів	Звітність, примітки
IFRS 16	Оренда	Право користування та орендне зобов'язання	Умови оренди, дисконтування, зрівняння платежів	Ризик некоректної класифікації послуги як оренди; контролі: аналіз договорів, «embedded lease»	Планування закупівлі, договір
IFRS 13	Справедлива вартість	Оцінка FV, ієрархія Level 1–3	Методи, припущення, чутливість	Ризик завищення/заниження FV; контролі: незалежні джерела цін	Оцінки, дисконтування, перегляд цін
IAS 1	Подання звітності	Суттєвість, облікова політика, ключові судження	Судження, невизначеності оцінок, політики	Ризик «прикрашання» приміток; контролі: політики, review disclosure	Усі етапи, звітність
IAS 10	Події після дати	Коригувальні/некоригувальні події	Опис подій, вплив на зобов'язання	Ризик пропуску судових рішень; контролі: legal-letter, cut-off	Закриття періоду
IAS 12	Податки на прибуток	Поточний/відстрочений податок	Невизначеності, тимчасові різниці	Ризик непризнання податкових ефектів штрафів/утримань; контролі:	Розрахунок платежів, звітність

Продовження дод. А.1

IAS 21	Валютні курси	Перерахунок монетарних статей	Політика курсу, вплив курсових різниць	Ризик некоректного курсу; контролі: фіксація дати визнання, FX-звірки	Замовлення, оплата
IAS 37	Резерви/умовні	Штрафи, претензії, гарантії	Методи оцінки, діапазони, тригери	Ризик недорезервування; контролі: юридичний реєстр претензій, рев'ю	Приймання, претензійна робота
IPSAS 41	Фінінструменти (держсектор)	Класифікація, ECL, хеджування	Ризики, ECL-методики	Ризик невідповідності бюджетним вимогам; контролі: бюджетні ліміти	Бюджетні платежі
IPSAS 43	Оренда (держсектор)	ROU-актив, орендне зобов'язання	Умови, ставки, строк	Ризик порушення боргових лімітів; контролі: аналіз договорів	Планування закупівлі
IPSAS 19	Резерви (держсектор)	Претензії/гарантії	Оцінка, невизначеності	Ризик заниження резервів; контролі: юрперевірки	Приймання, звітність
COSO ICIF	Внутрішній контроль	5 компонентів, принципи	Опис системи, ролі, моніторинг	Ризик неефективних контролів; CCM, SoD, 3-way match	Увесь P2P
ПА Three Lines	Модель ролей	1-ша/2-га/3-тя лінії	Ролі, незалежність	Ризик «розмитію» відповідальності; матриця RACI	Управління, аудит
ISAE 3000	Запевнення	Нефінансові завдання	Мета, критерії, висновок	Ризик низької довіри; незалежний огляд контролів	Оцінка контролів
ISA 315	Ризики	Ідентифікація/оцінка ризиків	Опис процесів, IT-середовище	Ризик «сліпих зон»; walkthrough, flowcharts	Планування аудиту
ISA 330	Відповіді аудитора	Тести контролів/субстантивні	Процедури, вибірки	Ризик фальшиво-позитивних контролів; reperformance	Перевірка залишків

Додаток Б.1

Баланс (Звіт про фінансовий стан)+:

Додаток Б.2

Звіт про фінансові результати (Звіт про

Додаток Б.3

Баланс (Звіт про фінансовий стан)20

Додаток Б.4

Звіт про фінансові результати (Звіт про

